

16+

Літ

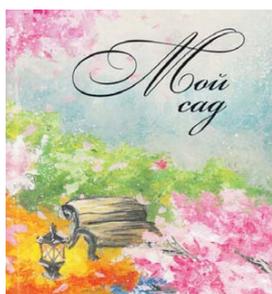

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 29 (5186) 22 ліпеня 2022 г.

ISSN 0024-4686

Вандроўка ў лірычным садзе
стар. 6

Няхай гучыць паэзія
стар. 11

Самастойная каштоўнасць колеру
стар. 12

Гісторыя ў апладысменты

Фота: БэртТА.

Амаль два дзясяткі тэатральна-канцэртных пляцовак, каля сямідзесяці тысяч квіткаў для гасцей з 73 краін, насычаная шасцідзённая праграма, складзеная больш чым з двухсот разнастайных івентаў і флэшмобаў... Арганізатары XXXI Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» паведамілі аб завяршэнні свята. Апошнія мерапрыемствы ў рамках фестывалю адбыліся ў горадзе на Дзвіне 18 ліпеня, а за дзень да гэтага на сцэне Летняга амфітэатра, галоўнай пляцоўкі «Славянскага базару», падвялі вынікі XXXI Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні «Віцебск».

Працяг тэмы на стар. 4—5 ▶

«ЛіМ»-акцэнт

Актуальна. Дзень беларускага пісьменства, які пройдзе ў Добрушы 3 і 4 верасня, стане знаковым і запамінальным. Упэўненасць у гэтым выказаў на пасяджэнні Нацыянальнага арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні свята старшыня аргкамітэта — намеснік прэм'ер-міністра Беларусі Ігар Петрышэнка. Ён адзначыў, што свята будзе напоўнена разнапланавымі цікавымі падзеямі. Так, адной з ключавых стане ўрачыстае адкрыццё помніка Івану Шамякіну — ураджэнцу Добрушкага раёна. Знойдуць адлюстраванне ў праграме і 140-годдзе з дня нараджэння Якуба Коласа і Янкі Купалы, і юбілейныя даты іншых беларускіх пісьменнікаў. Запамінальнымі аб'яваюць стаць цырымонія адкрыцця і закрыцця. «Нашы артысты прадэманструюць як класічныя творы, так і новыя — у выкананні маладых. А ў нас іх за апошні час з'явілася дастаткова. І мы ганарымся, што наша культура не стаіць на месцы, яна развіваецца», — падкрэсліў Ігар Петрышэнка.

Конкурсы. Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь аб'явіла конкурс па выбары выдавецтва, якое гатова падрыхтаваць і выпусціць кнігі пра беларускую дыяспору і знакамітых беларусаў свету. Конкурс праходзіць у рамках комплексу мерапрыемстваў падпраграмы 4 «Беларусы ў свеце» Дзяржаўнай праграмы «Культура Беларусі» на 2021—2025 гады. Заяўкі на ўдзел у конкурсе прымаюцца да 15 жніўня. Ацэнка прапанов будзе праводзіцца па метадазе бальнай сістэмы з улікам тэматычнай накіраванасці. Гэта адлюстраванне і падтрыманне культурных сувязей Беларусі з замежжам праз творы, дакументальныя нарысы, дзёнікі нашых выдатных суйчыннікаў, якія занялі дастойнае месца ў гісторыі навукі і культуры Беларусі і краін замежжа (военачальнікаў і вучоных, дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў, мастакоў і пісьменнікаў, акцёраў і рэжысёраў, цікавых для беларусаў асоб, якія пражываюць за мяжой).

Праекты. Кінастудыя «Беларусьфільм» выпусціць анімацыйны фільм «Класікі і шахматы» пра Янку Купалу і Якуба Коласа да Дня беларускага пісьменства, паведамляе БелТА са спасылкай на сцэнарыста і рэжысёра-пастаноўшчыка мультфільма Наталлю Касцючэнку. Анімацыя разлічана на дзяцей ва ўзросце ад 6 гадоў, працягласць стужкі — 13 хвілін. «Вядомы факт, што Купала і Колас любілі гуляць у шахматы пры сустрэчы. І мы вырашылі паказаць своеасаблівы паядынак, дзе класікі гуляюць у шахматы», — сказала Наталля Касцючэнка. Паводле яе слоў, кожны шахматны ход Купалы і Коласа — гэта чытанне ўрыўка свайго твора. Жанр анімацыйнага фільма «Класікі і шахматы» — пазнавальна-навукавы. Над ім, акрамя Наталлі Касцючэнка, працуе пастаноўшчыца група ў складзе мастака-пастаноўшчыка Канстанціна Касцючэнка, мастакоў-аніматоў Таццяны Нагорскай і Юліі Пінцак, мастака-жывапісца Дзміяна Бяцун і іншых.

Традыцыі. Часовае экспазіцыя «Вышыўка. З калекцыі Алены Іванаўны Дубініч» працуе ў Нацыянальным гістарычным музеі. Як гаворыцца на сайце НГМ, на выстаўцы прадстаўлены вышытыя абрадавыя ручнікі, запатэнтаваныя сувенірныя ручнікі «Мінск» і «Нясвіж», серыя вышытых работ «Сталіцы рэспубліканскіх «Дажынак (1996—2013)» і іншыя саматканя і вышытыя вырабы. Праз увесь жыццёвы шлях майстрыха пранесла любоў да народнай дэкаратыўна-прыкладной творчасці. Сярод яе вырабаў — тканяныя паясы з беларускім арнамантам, пакрывалы, вышытыя іконы, якімі ўпрыгожаны храм Узнясення Господня ў Нясвіжы, творы з бісеру. Асноўнае захапленне майстрыхі — вышыўка ручнікоў. У яе калекцыі знаходзяцца рукатворныя абрадавыя ручнікі для самых розных падзей чалавечага жыцця. Веды аб беларускіх народных вясельных ручніках, іх сімволіцы, а таксама фатаграфіі Алена змясціла ў кнізе «Беларускі ручнік. З мінулага ў дзень сённяшня».

Рэгіёны. Камедыя па творах Антона Чэхава пакажуць у Магілёўскім абласным драматычным тэатры 27 і 28 ліпеня, перадае БелТА. Зараз у драматэатры рыхтуюць прэм'еру спектакля «Кіраўніцтва для жадаючых ажаніцца», рэжысёра-пастаноўшчыкам якой выступіў Васіль Галец. Асновай пастаноўкі сталі пяць апавяданняў знакамітага пісьменніка: «Зніклая справа», «3 успамінаў ідэаліста», «Загадкавая натура», «Прапанова» і «Кіраўніцтва для жадаючых ажаніцца». У кожным апавяданні — свая гісторыя, якая разам з іншымі складае «сакрэтны дакумент» — так пісьменнік называў твор «Кіраўніцтва для жадаючых ажаніцца». У пастаноўцы магілёўскага рэжысёра праз гумар і сатыру, уласцівыя Антону Чэхава, нагадваюць глядачам аб тым, што згаісты заўсёды прайграюць і што глупства — гэта недахоп, ад якога няма лячэння. Прэм'ерныя паказы пройдзюць на вялікай сцэне тэатра.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

конкурсы

Памяці пра спалення фашыстамі вёскі прысвячаецца паэтычны конкурс, які аб'явіў Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі пры падтрымцы галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і па справах моладзі аблвыканкама.

Конкурс «Слёзы сясцёр Хатыні» накіраваны на папулярызаванне літаратурнай дзейнасці ў Год гістарычнай памяці, маральнае выхаванне жыхароў Брэсцчыны, пашырэнне іх ведаў пра генацыд беларускага народа і стварэнне банка літаратурных твораў, прысвечаных спаленым вёскам.

Да ўдзелу запрашаюцца як прафесійныя літаратары, так і аўтары-аматары. Пераможцы будуць вызначаны

супрацоўніцтва

У беларускіх і марыйскіх пісьменнікаў у апошнія гады склаўся добры сям'ёрскі сувязі. Як сведчанне — публікацыі перакладаў твораў паэтаў і празаікаў з Беларусі ў старэйшым літаратурна-мастацкім часопісе Іашкар-Алы «Ончыко» (у перакладзе на беларускую мову — «Наперад»). Нядоўга дырэктар Выдавецкага дома «Марыйскае кніжнае выдавецтва» празаік і перакладчык Юрый Салаўёў даслаў шосты нумар «Ончыко» з беларускімі публікацыямі. Гэтым разам яны прысвечаны 140-годдзю Янкі Купалы.

З артыкулам пра сям'ёрства беларускага класіка і расійскага публіцыста, літаратуразнаўца, сацыёлага Льва Клейнбарта выступае старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксей Карлюкевіч. Вершы Янкі Купалы (у падборцы тры творы) пераклаў народны паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Марый Эл у галіне літаратуры імя С. Г. Чавайна Генадзь Ояр (сапраўднае прозвішча — Генадзь Сабанцаў). Раней ён пераўвасобіў на родную мову ўрывак з прадмовы

прэзентацыі

Проста таленавіты чалавек...

Ваўкавыск. Мікалай Андрэевіч прысвяціў сваю пісьменніцкую творчасць гісторыі рускага флоту і яго героям. Але многія раманы, сярод якіх не толькі апісанне марскіх паходаў, але і гістарычныя расследаванні, прысвечаны Беларусі, у тым ліку і ваенным падзеям 1941 года на Заходнім фронце.

Падчас сустрэчы Мікалай Андрэевіч распавёў аб малавядомых фактах першых дзён Вялікай Айчыннай вайны і так званай «дарозе смерці». Да яго даследавання мала хто ведаў, якія страшныя падзеі разгорваліся на гэтым шляху. Ён раскажаў, што шмат бываў у Зэльве, дзе ў свой час разгарнуліся самыя жорсткія падзеі, і ў Слоніме, дзе немцы перагаралі рух наогуль людзей, які выходзіў з палону. Яму было вельмі важна павяваць усюды самому і адчуць атмосферу трых месцаў. Так ён піша кожны твор: знаёміцца з гістарычнымі фактамі, дакопваецца да праўды, затым абавязкова наведвае месцы падзей. Ганаровы гошч распавёў пра гісторыю стварэння дакументальнага фільма «Як выйшці з пекла. Зэльвенскі прырэд». Падзяліўся сваімі планами — зняць яшчэ адзін фільм, прысвечаны «дарозе смерці».

У канцы мерапрыемства Мікалай Андрэевіч падарыў бібліятэцы сваю новую кнігу «Лес прастрэлены касак», дакументальнай асновай якой сталі баявыя дзеянні 3-й арміі Заходняга фронту. Адметна, што сустрэча з пісьменнікам адбылася менавіта ў Дзень вызвалення Зэльвы.

Вольга КАМЯКЕВІЧ, фота аўтара

Захаваем памяць разам!

ў дзвюх узростах груп: 14—30 гадоў і ад 31 года і старэйшыя. Прымаюцца вершы на беларускай або рускай мовах, што раскажваюць пра знішчэнне карнікамі вёсак і мірнага насельніцтва на Брэсцчыне ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Заяўку на ўдзел і творчую работу (верш) накіроўвайце на электронны адрас: tatiana.demidovich@gmail.com да **10 кастрычніка** з пазнакай «Слёзы сясцёр Хатыні».

Узнагароджванне пераможцаў дыпламамі і памятнымі падарункамі адбудзецца ў межах абласнога літаратурнага фестывалю «Берасцейскае шматгалоссе».

Далучайцеся! Захаваем памяць разам!

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі

Купалаўскае прывітанне з Марый Эл

Француска Скарыны да кнігі «Юдзіф». Часопіс «Ончыко» друкаваў творы сучасных паэтаў Беларусі ў перакладзе Генадзя Ояра.

Нагадаем, што публікацыі вершаў Янкі Купалы ў марыйскім друку былі і раней — у 1962 і 1978 гадах. У ліку перакладчыкаў — народны паэт Марый Эл Мікалай Казакоў (1918—1989), які, дарэчы, пераўвасобіў і легендарны купалаўскі верш «А хто там ідзе?». Між іншым, яшчэ ў 1937 годзе Мікалай Казакоў напісаў верш «Шмідту», прысвечаны магіляўчаніну Ота Шмідту — Герою Савецкага Саюза, кіраўніку арктычных экспедыцый на ледаколах «Сядоў», «Сібіракоў», «Чалюскін».

— Мы вельмі хацелі б выдаць кнігу Янкі Купалы на марыйскай мове, — каменціруе публікацыю ў часопісе «Ончыко» Юрый Салаўёў. — Спадзяемся, што гэта ў бліжэйшыя гады і адбудзецца. У частцы складання разлічваем і на падтрымку беларускіх даследчыкаў жыцця і творчасці вялікага класіка нацыянальнай і сусветнай літаратуры.

Сяргей ШЫЧКО

юбілеі

3 любоўю да жыцця

Знаёмства з Сяргеем Давідовічам, які днямі адзначыў 80-годдзе, пачалося ў мяне задоўга да сустрэчы з яго кнігамі, але таксама праз творчасць. Некалкі гадоў таму даваўся наведзець выстаўку кніжнага музея ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, дзе былі прадстаўлены карціны мастака. Узразлі сюжэты і іх выкананне. Тэма работ С. Давідовіча — «Інтымны свет закаханых». Быццам падледжаныя майстрам, сэнкі ў іранічным ключы распавядаюць пра найкранальнейшыя моманты з сямейнай гісторыі; а героямі палотнаў з'яўляюцца сталыя людзі, якія разам прайшлі безліч выбараванняў, але захаваў ў сэрца любоў да жыцця, любоў адно да аднаго, юнацкую непасрэднасць і гатоўнасць здзіўляць, рызыкаваць, рабіць штосьці такое, што не ўкладаецца ў звыклую рамкі стэрэатыпаў.

Так, на адной з карцін «закаханыя са стажам» бягуць навяперадкі на льяжах, прычым за імі ледзь пасявае спыртны вярчок дыварняк, «злюеныя» пэндзлем творцы ў вышэйшай кропцы палёту; заднія латы судакранаюцца з прыроднімі. На іншым палатне сужэнец так разгайдаў на арлях сваю «візаві», што нават старонні назіральнік кот дзюгой выгнуў спіну ў немым жаху... Ёсць вывая бабурка, якая выконвае на распіланым бярэняе «балет», а побач — тое, за кошт чаго яна трымае раўнавагу, — позірк закаханых вачэй, хай і бізарукіх ад старасці... Гэтыя сюжэты натхняюць на жыццё, на пераадоленне. І толькі адзін з іх выклікае шчымыя сумы: быццам на краі зямлі спінамі да глядача стаіць абняўшыся парачка і глядзіць на жураўліныя кліны: хутка ў вырай... Міжволі думаецца: калі старасць — непазбежны этап у цыкле жыццёвага кру- газвароту, то няхай яна будзе такой, як на палотнах Сяргея Давідовіча...

Аліса БРАТКА

Фестывалі Сцяжынкі Багдановіча

Літаратурны музей Максіма Багдановіча запрашае ўсіх жадаючых 30 ліпеня ў «Фальварак Ракуцёўшчына» (філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры) на штогадовае свята пазіі і песні «Ракуцёўскае лета». Традыцыйнае мерапрыемства ладзіцца пры падтрымцы Маладзечанскага раённага выканаўчага камітэта.

У фальварку Ракуцёўшчына, у сядзібе шляхціца Ваўлава Лычкоўскага, дзядзькі братаў Луцкевічаў, Максім Багдановіч адпачываў летам 1911 года. Маляўнічыя краявіды наваколля моцна паўплывалі на творчасць паэта, сталі для яго невычэрпнай крыніцай натхнення. Тут ім створаны знакамітыя паэмы «Вераніка» і «У вёсцы», цыклы вершаў «Старая Беларусь» і «Места». Словам, гэты фальварак стаў як бы другім месцам нараджэння беларускага класіка і звязаны з вяртаннем паэта ва ўлонне Радзімы, станаўленнем творцы.

Прыверкаванае да чарговай гадавіны памятнага візіту Максіма Багдановіча на Беларусь, «Ракуцёўскае лета — 2022» аб'яднае гасцям цікавы адпачынак. Па словах арганізатараў, наведвальнікі «зможуць адчуць атмасферу

старасвецкага фальварка, прайсці беларускімі сцяжынкі Багдановіча, атрымаць асалоду ад лета, сонца, новых знаёмстваў, злавіць натхненне на добрыя справы».

Незабыўна адзначыць свята ў гонар класіка беларускай літаратуры дапаможа мноства цікавых імпрэз, падрыхтаваных музейшчыкамі для аўдыторыі любых узростаў. У праграме — сустрэчы з беларускімі паэтамі і мастакамі, музычнымі выступленнямі, творчымі інтэрактывы і квэсты, лекцыі і майстар-класы, гульні для дзяцей і дарослых ды іншыя актыўнасці. Падрабязная праграма будзе апублікавана на сайце bellmuseum.by, а таксама ў сацыяльных сетках.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

«ЛіМ»-люстэрка

Міні-копіі кніг Беларусі перададуць у экспазіцыю і фонды знакамітай бібліятэкі, якая знаходзіцца ў егіпецкім горадзе Александрыя, паведамляе БелТА са спасылкай на Telegram-канал Міністэрства культуры нашай краіны. Такая дамоўленасць стала вынікам рабочай сустрэчы прадстаўнікоў Александрыйскай бібліятэкі і беларускай дэлегацыі, у склад якой увайшлі старшыня Беларускага прафсаюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму Таццяна Філімонава і старшыня Беларускага прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі Таццяна Якубовіч. Урачыстая цырымонія перадачы міні-копій кніг запланавана на пачатак кастрычніка. Візіт беларускай дэлегацыі ў Александрыю стаў лагічным працягам развіцця дасягнутых у састрэчніку мінулага года дамоўленасцей аб развіцці беларуска-егіпецкага гуманітарнага супрацоўніцтва.

Сапрана Вялікага тэатра Беларусі Марта Данусевіч стала пераможцай Міжнароднага конкурсу ваякалістаў імя Элізабет Конел, інфармуе БелТА. Беларуская спявачка прадставіла на конкурс запісы з оперных спектакляў «Лютычы галандзец» і «Вілісы. Фатум». Конкурс памяці Элізабет Конел, арганізаваны ў Аўстраліі (Сідней) фондам Джаан Сазерленд і Рычардам Бонінгам у 2014 годзе, сёлета праводзіўся анлайн і быў адкрыты для драматычных сапранаў ўсіх нацыянальнасцей ва ўзросце ад 25 да 34 гадоў. Паўдзельнічалі прадстаўніцы 32 краін. Выбіраў пераможцаў маэстра Бонінг.

Да канца 2022 года глядачы Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага ўбачаць пастаноўку спектакля «Ідыёт» сербскай актрысы і рэжысёра Іваны Жыгон, гаворыцца на афіцыйным партале Міністэрства культуры. Анастоль Маркевіч сустрэўся з Іванай Жыгон і кіраўніцтвам тэатра для абмеркавання работы над пастаноўкай. Зараз ва ўстанове культуры актыўна вядзецца адбор і зацвярджэнне артыстаў на ролі, абмяркоўваюцца макет афармлення і эскізы касцюмаў. Гэта не першы творчы праект рэжысёра і актрысы ў Беларусі. Пры актыўным удзеле і садзейнічанні Мінікультуры ў маі гэтага года Івана Жыгон прадставіла сумесную з расійскім акцёрам Аляксандрам Шурканам і студэнтамі творчых ВНУ Беларусі канцэртную праграму «Пакуль Зямля яшчэ круціцца...».

Фільмы вытворчасці кінастудыі «Беларусьфільм» прадставіць у верасні на XIV Ташкенцкім міжнародным кінафестывалі. «Гэты фестываль вельмі важны для Беларусі: ён з'яўляецца найбуйнейшым у Цэнтральнай Азіі, — цытуе БелТА словы генеральнага дырэктара кінастудыі Уладзіміра Карачэўскага. — І летась Беларусь дастойна прадставіла там 5 карцін. Сёлета мы таксама прэзентуем некалькі фільмаў вытворчасці «Беларусьфільм» і некалькіх прыватных беларускіх кінастудый». Таксама ён дадаў, што супрацоўніцтва беларускіх кінематографістаў з узбекскімі рознабаковае. «Сёлета Беларусь адзначае 140-годдзе з дня нараджэння Якуба Коласа. І мы прапанавалі нашым калегам з Узбекістана стварыць сумесны дакументальны фільм «Якуб Колас: кніга ташкенцага быцця». Увоўне плануем пачаць здымкі ва Узбекістане», — расказаў Уладзімір Карачэўскі.

Майстры Магілёўскай вобласці паўдзельнічаюць у міжнародным конкурсе-фестывалі народнай лялькі *Doll festival* у Курску, паведамляюць у Міністэрстве культуры. Фестываль пройдзе ў два этапы. У час першага тура ўдзельнікі прадставіць свае работы на віртуальнай выставіцы-конкурсе народных лялек. Другі — вочны — этап пройдзе 23—25 верасня ў Курску, дзе і збіруцца ўдзельнікі. Мэта фестывалю — захаванне народных традыцый, знаёмства з культурамі іншых краін. Удзел у конкурсе прымуць майстры з Беларусі, Расіі, Казахстана, Малдовы і іншых дзяржаў.

Лаўрэат «Оскара» Джуліяна Мур прызначана старшынёй журы 79-га Венецыянскага кінафестывалю. Як паведамляецца на сайце мерапрыемства, агляд сёлета пройдзе з 31 жніўня па 10 верасня. У склад журы таксама увайшлі пісьменнік Кадзю Ісігура, рэжысёр Одры Дзіван, актрыса Лэйла Хатамі, пастаноўшчыкі Марыяна Кон, Леанарда Ды Канстанза і Радрыга Сарагойен. Конкурс фестывалю будзе аб'яўлены 26 ліпеня. Джуліяна Мур раней некалькі разоў была ў Венецыі, дзе становілася ўладальніцай Кубка Вальці за найлепшую жаночую ролю. Раней сталі вядомы лаўрэаты ганаровых «Залатых Львоў» — французская актрыса Катрын Данэў і амерыканскі рэжысёр і сцэнарыст Пол Шрэдар.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКА

вернісаж

Багаціці цёплай краіны

У мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» праходзіць выстаўка-праект «Падарожжа па Венесуэле». У яе межах дэманструюцца фотаработы, якія дазваляюць убачыць прыгожыя вострава Маргарыта з яго трапічнымі пляжамі і мангравымі лагунамі. На фота пляжы змяняюцца трапічнымі лясамі, вадаспадамі, сярод якіх ёсць і Анхель — самы высокі ў свеце. Гледачам будзе цікава пазнацца і з разнастайнымі раслінамі і жывёламі Венесуэлы.

Як адзначаюць арганізатары, цяпло гэтай краіны адбываецца ў творчасці яе жыхароў. Сярод упадобаных музычных інструментаў — арфа, барабаны, маракасы і нават рэінсіці (дажджавая палачка) — ударны музычны інструмент, які прайгравае гукі вады і дуджы. Карэнныя народы прымяняюць яго ў сваіх рэлігійных абрадах, каб выклікаць дождж. У экспазіцыі можна убачыць яркія народныя строі розных рэгіёнаў Венесуэлы, у якіх адзначаюцца га-лоўныя нацыянальныя святы. Дапаўняе выстаўку тэматычны раздзел «Прыродныя багаціці Венесуэлы», які дазваляе даведацца пра сельскагаспадарчы ўгоддзі, водныя рэсурсы, рыбныя запасы і развіццё аквакультуры, карысныя выкапні, энергетычныя рэсурсы і біялагічную разнастайнасць. Асобны тэматычны раздзел склалі работы ўдзельнікаў выстаўкі-конкурсу дзіцячых творцаў «Венесуэла ва-чыма дзіцяй». Юныя мастакі сталіцы — навучцы дзіцячых мастацкіх і сярэдніх школ, а таксама На-цыянальнага цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі.

Дык якія ж яны, венесуэльцы? Выстаўка дае адказ і на гэтае пытанне: вясёлыя і эмацыянальныя, до-бразычлівыя і высакародныя, працавітыя і творчыя, верныя сваім традыцыям і культуры. Упэўніцца ў гэтым можна да 25 ліпеня. Праект арганізаваны Пал-соўствам Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла ў Рэспубліцы Беларусь сумесна з мастацкай галерэяй «Універсітэт культуры» і прыверкаваны да 211-й га-давіны абвешчання незалежнасці Венесуэлы.

Яўгенія ШЫЦЬКА

радзіннае

Класічны «МЛЫН»

У экспазіцыі музея «Замкавы комплекс «Мір»» прадстаўлены стол XIX стагоддзя. У артыкуле «Шахматны стол як вытанчанае дэкаратыўнае ўпрыгажэнне», які выйшаў 30 кастрычніка 2020 года ў «ЛіМе», ён разглядаўся як шахматны. З цягам часу выявілася, што прадмет дэманзаваны яшчэ і для гульні ў класічны «млын». Для гэтага ёсць два квадратныя бакавыя палі.

Шмат старажытных дошак для гульні ў «млын» знойдзе-на археолагамі ў Егіпце, Грэцыі, Індыі, Італіі, Кітаі, Цэйло-не. Ёсць некалькі варыянтаў, адкуль пайшла назва дадзенай гульні: першы — поле з сіметрычнымі квадратамі і скры-жаваннямі нагадвае крылы ветрака, другі — ад старана-мецкага «muhle» («рад»), трэці — ад скажонага лацінскага «merellus» — «фішкі». Па сваіх правілах гульня нагадвае «крыжыкі-нолікі», бо патрэбна паставіць тры фішкі ў рад. Розніца заключаецца ў тым, што фішкі ў гульні «млын» можна перасоўваць.

Спаборніцтва складаецца з трох этапаў. Першы — на-пустую дошку ўдзельнік на чарзе выстаўляюць па адной фішцы на перакржаванне і ў куты, імкнучыся выставіць тры фішкі ў рад. Калі ў некага атрымалася, ён можа забраць любую фішку саперніка, якая пасля гэтага ў гульню не вяр-таецца. Другі этап — фішкі ўжо расставлены і пачынаюць перамяшчацца, хадзіць можна толькі па лініях на суседняе скрыжаванне, пры гэтым мэта тая ж, што і на першым э-тапе, — забраць фішку саперніка. Трэці этап — у гульца за-стаюцца толькі тры фішкі і ён атрымлівае права пераносіць іх на любое перакржаванне, незалежна ад накрэсленых ліній, а яго сапернік пры гэтым ходзіць па звычайных правілах, пакуль у яго таксама не застаецца тры фішкі. Агульныя правілы: хадзі абавязковыя, калі яны магчымы; калі ўдзельнік адным ходам будзе адразу два «млыны», то ён здымае дзве фішкі саперніка; прайграе той, у каго заста-люцца толькі дзве фішкі або ўсе закрытыя — у абодвух в-падках ён не можа пабудаваць «млын».

Акрамя класічнага варыянта (9 фішак), ёсць павуцінка або пашыраны «млын», «млын»-сетка, «млын»-слімак (12 фішак), пяцікутны «млын» (13 фішак), шасцікутны «млын» (13 фішак).

Стол XIX стагоддзя для гульні ў шахматы і «млын» — гэта не толькі дэкаратыўнае ўпрыгажэнне памяшкання, але і яскравы прыклад практычнага выкарыстання прадмета інтэр'ера.

Юлія БЯЗНОСІК

з нагоды

Прысвячэнне праўдзе

У касцёле Святой Тройцы ў Радашковічах, дзе 12 ліпеня 1882 года быў ахрышчаны будучы нацыянальны геній Янка Купала, нядаўна усталявалі і асвяцілі памятник знаку. Барэльф выканаў скульптар Сяргей Гумілеўскі.

«Гэтая праца знакавая для мяне, — ад-значыў Сяргей Гумілеўскі. — Мой бацька Леў Гумілеўскі неаднойчы звяртаўся ў сваёй творчасці да вершаў і паэм Янкі Купалы».

Да 140-годдзя з дня нараджэння паэта ба-рыэльф быў асвечаны ксандзом Юрыем Бы-кавым і адкрыты для агляду.

Шмат гасцей з Мінска і Радашковічаў на-ведвалі традыцыйны Купалаў фэст, што праводзіць кож-

ны год у ліпені пробашч парафіі Святой Тройцы ксэндз Юры Быкаў дзеля ўшанава-ня памяці нацыянальнага прарока.

«Янка Купала ва ўсе часы прысвячаў свой талент дабрыні, прыгажосці, праўдзе, каб ушаноўвалася ўсё чалавечнае, патрыятыч-нае, роднае-блізкае», — дзеляўся падчас ме-рапрыемства Юры Быкаў.

На ўрачыстасці з чытаннем вершаў класіка выступілі вучні мясцовай сярэдняй школы, удзельнікі гуртка «Маладзікі». Музычныя творы Іосіфа Жывовіча на цымбалах выка-нала лаўрэат міжнародных конкурсаў Та-ццяна Шумакова.

Эла ДЗВІНСКАЯ
Фота аўтара

Гісторыя ў апладыментах

Музыка лілася ракой

Рыхтуючыся да прыняцця гасцей з усяго свету, жыхары паўночнай сталіцы па-святочнаму ўпрыгожылі горад: плошчы і паркі ператварыліся ў канцэртныя падмосткі, а на маставыя ў старажытным цэнтры вярнуўся кірмаш рамёстваў «Горад майстроў». Традыцыйна віцебскі фестываль збірае твораў з самымі рознымі мастацкімі зацікаўленнямі. Выключэннем не стаў і «Славянскі базар» версіі 2022. Артысты, мастакі і рамеснікі з усіх куткоў планеты дзелілі шматлікіх наведвальнікаў забавамі на лубы густ — ад конкурсу традыцыйнага ткацтва «Палатняныя пералётцы» да лялечнага тэатра...

Канцэртная праграма фестывалю пачалася 13 ліпеня з выступленняў канкурсантаў XX Міжнароднага дзіцячага музычнага конкурсу «Віцебск» на сцэне аднайменнай канцэртнай залы. Пазней у той жа дзень наведвальнікі мелі магчымасць убачыць неверагодны выканальніцкі перформанс ад італьянскага майстра ігры на банданіёне — эксцэнтрычнага Марыя Стэфана Пётрандаркі. Пад акампанімент заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь аркестра народных інструментаў імя народнага артыста Беларусі Леаніда Іванова віртуозна выкананая адыграў праграму на сцэне Віцебскай абласной філармоніі.

У другі дзень свята музыка загучала і на вуліцах горада. Так, ролю тэатральнай пляцоўкі прымераў на сябе парк перад канцэртнай залай «Віцебск». Тут прайшоў V Міжнародны фестываль барабаншчыц і мажарэтак. Следам ужо ўнутры канцэртнай установы пачаўся другі дзень дзіцячага музычнага конкурсу. Пазней на гаюльнай пляцоўцы фестывалю ў Летнім амфітэатры адбылося ўрачыстае адкрыццё «Славянскага базару ў Віцебску» з удзелам зорак айчыннай і замежнай эстрады. Публіку ў гэты вечар радавалі, напрыклад, Рыгор Лепс, «Хор Турэцкага», Дзяніс Майданаў, Ірына Дарафеева і многія іншыя.

Па традыцыі адкрыў свята Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка. «У гэтых апладыментах гучыць шматлікая гісторыя ўнікальнай славянскай культуры, якая ўзабагацала свет незвычайнай духоўнасцю, глыбінёй і прыгажосцю. Гэтыя гукі зноў, як і ўсе папярэднія гады, знайшлі жывы водгук у сэрцах тысяч людзей, якія прыехалі ў Беларусь, нягледзячы на адлегласці і, на жаль, пэўныя перашкоды. І гэта сведчанне таго, што мастацтва вечнае, а імкненне народаў да дружбы і міру пераадолюе і пераадолее любыя перашкоды», — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы ў прывітальным звароце да глядачоў.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Фотма з сайту fest-sbv.by

Сцэна са спектакля «Жаніцтва»

Танцы пад зоркамі

Падчас цырымоніі адкрыцця Аляксандр Лукашэнка ўручыў удзельнікам традыцыйнага ўзнагароды. Калектывы канцэртных праграм Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску», творчы калектыв Рэжэўскага меймарыяла савецкаму салдату ды каманда выдавецкага праекта «Гістарычная памяць Саюзнай дзяржавы» атрымалі ад Прэзідэнта прэміі Саюзнай дзяржавы за 2021—2022 гг. у галіне літаратуры і мастацтва. Спецыяльнай ўзнагароды Прэзідэнта Беларусі «Праз мастацтва — да міру і ўзаемаразумення» былі ўдастоены Анатоль Яромленка і ансамбль «Сябры».

У пятніцу наведвальнікаў свята чакалі гала-канцэрт і цырымонія ўзнагароджання пераможцаў дзіцячага конкурсу, а таксама гала-канцэрт з удзелам вядучых артыстаў і калектываў Беларусі і Расіі «Саюзная дзяржава запрашае». Іншымі заўважнымі падзеямі музычна-танцавальнай праграмы сталі канцэрт прызераў песеннага конкурсу мінулых гадоў і IV Міжнародны танцавальны праект «DREAM DANCE FEST». XXXI Міжнародны конкурс выкананцаў эстраднай песні «Віцебск» праходзіў на гаюльнай пляцоўцы ў выхадныя. Пасляслоўем паслужыла шоу «Шансон-ТВ — Усе зоркі».

Зрабіў праграму яшчэ больш разнастайнай былі прызваны дадатковыя відовішчы, у якіх колькасці падрыхтавання арганізатарамі. Асобнай згадкі вартага манаспектакль Сяргея Бязрукава «І жыццё, і тэатр, і кіно» ў канцэртнай зале «Віцебск», народныя орен-аіг «Уляі, народ!» на Пушкінскай плошчы, свята харавой музыкі «Славянскі зван» у Свята-Успенскай кафедральным саборы, а таксама сольныя канцэрты Дзі-Дзюлі, Дзьяніса Мацуева і Алены Ваенгі на розных пляцоўках. Маладзёжная аўдыторыя мела магчымасць як след размяцца на дыскатэках «Рытмы лета» і «VITEBSK DANCE NIGHT» пад зоркамі.

Горад на сямі вятрах

Адной з найважнейшых частак лівенскага свята ў горадзе на Дзвіне, паводле прызнання

удзельнікаў, з'яўляецца фест вучлінага мастацтва «На сямі вятрах». Менавіта ў яго рамках праводзіцца любімы гараджанамі кірмаш рамёстваў «Горад майстроў». Гэтым разам прывычныя лакацыі выйшлі за межы знаёмых пешаходных вуліц у гістарычным цэнтры і арэал фесту значна навялічыўся. Самадзейныя і прафесійныя творцы разгарнулі свае «лабараторыі» яшчэ і на вуліцы Леніна. Наведвальнікаў чакала вельмі насычаная праграма: тут і там ладзіліся нечаканыя выстаўкі, перформансы.

Напрыклад, на пляцоўцы перад папулярнай сярэд жыхароў горада статуяй Залатой Рыбкі было арганізавана нямяла ак-

Фотма БелТА

Фестываль вулічнага мастацтва «На сямі вятрах»

тыўнасцей для ўсіх цікаўных. Тут можна было не толькі прызначыць спатканне, але і, скажам, загадаць жаданне — кашаная істота абяцала выканаць! Больш за тое, закаханыя маглі тут жа скарыстацца паслугамі фотамайстра і атрымаць прыгожыя здымкі на памяць. Для тых, каму больш даспадобы гук матуры, у комплексе культурына-масавага адпачывання і Савецкай Арміі праходзілі аўта-мога фестываль і Чэмпіянат Беларусі па аўтагуку... Словам, арганізатары пастараліся дагадзіць усім.

Талстой.

Матрошка. Гжэль

Своеасабытым дапаўненнем да фесту вучлінага мастацтва стала выстаўка пад адкрытым небам «Лёсы, складзеныя ў трохвугольнік», зладжаная Беларускам тэлеграфным агенствам спольна з Беларускам дзяржаўным музеем гісторыі

Вялікай Айчыннай вайны на Алеі воінскай славы ў парку Пераможцаў. Прымеркаваная да Года гістарычнай памяці вандруйна экспазіцыя ўяўляе сабой 18 гісторый аб лёсах франтавікоў, падазеных арганізатарамі праз асабістыя лісты салдат часоў Вялікай Айчыннай. Сярод экспанатаў былі і архіўныя фотаздымкі. Наведвальнікі маглі адправіць «трохвугольнік» бліжэй.

Само сабой, у асноўнай афішы «Славянскага базару» разнастайным выстаўкам таксама было адведзена не апошняе месца. Сёлетнюю выстаўчаную праграму адкрыла экспазіцыя «Галандцы. Фламандцы. Графіка» ў Мастацкім музеі Віцебска. У яе ўвайшлі гравюры і малюнк залатой эпохі галандскага жывапісу. Пазней аглядную выстаўку жывапісных палотнаў і фатаграфій пад назвай «Адценні Пакістана» прэзентавалі і ў Музеі гісторыі прыватнага калекцыяніравання. А ў Музеі-сядзібе Ільі Рэпіна «Здраўнева» пад Віцебскам падрыхтавалі экспазіцыю «Леў Талстой вачыма Ільі Рэпіна».

Выставачная прастора «Духаўскі круглік» стала пляцоўкай для размяшчэння экспазіцыі «Black and White: метамарфозы». Увазе глядачоў былі прапанаваны графічныя творы пецярбургскага аўтара Аляк-

клатчы, матрошкі, посуд і нават прадметы інтэр'ера.

Сустрэча з тэатрам

Натуральна, не забыліся арганізатары сёлетняга «Славянскага базару ў Віцебску» і пра тэатральную праграму. Аснову яе склаў ужо традыцыйны «Лялечны квартал». Аматарам сцэнічных мастацтваў падарылі магчымасць ацаніць як пастаноўкі для розных узростаў на сцэне Беларускага тэатра «Лялька» або Віцебскага абласнога палаца дзяцей і моладзі, так і выключна дарослыя спектаклі з праграмы «Тэатральныя сустрэчы», пастаўленыя ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа. І без таго разнастайны рэпертуар дапаўняўся шматлікімі вулічнымі перформансамі і акцыямі.

Тонар адкрываць «Лялечны квартал» выпай дзіцячай пастаноўцы «Аладзі» ў рэжысуры Віктара Клімчука, якая перагледжае старонкі вядомай казкі. Праграма працягнулася спектаклем Белгродскага тэатра лялек «Кажэ Ленінград» на зусім не дзіцячую тэму — блакада Ленінграда. Труп Пензенскага абласнога тэатра «Лялечны дом» прадэманстравала пастаноўку «Яблык, Маша і Баба-яга» рэжысёра Уладзіміра Вірчукова, а гоцы з Пермі прывезлі спектакль «Шэкспір падчас чумы, альбо Трагедыя блазнаў» — дэманічную парафразу з дзвюма прыныцымі паўзамі: музычнай і рэкламнай.

Многія відовішчы з праграмы «Лялечнага квартала» дэманстравалі неаднаразова. Сярод такіх аказаліся і пастаноўка рэжысёра Міхаіла Урыцкага «Дзюймовачка», якую ажыццявіў Дагестанскі дзяржаўны тэатр лялек. Чараду межых пастацовак у дадзенай секцыі замыкаў «Не воіжы» Іванаўскага тэатра лялек у пастаноўцы Уладзіміра Кузняцова. Кампанію ім склалі дасціпная скамарошына «Пазалочаныя лобы» Прудзенскага тэатра лялек у рэжысуры Алега Жугурды, а таксама заснаваны на цікавай эстонскай казцы «дамашні» спектакль «Чарамара» пастаноўшчыка Міхаіла Клімчука.

Сцэна НАДТ імя Якуба Коласа гэтым разам радавала наведвальнікаў нечаканымі «Тэатральнымі сустрэчамі». Зрэшты, у афішы былі заўважаны і спектаклі, беларуска гледачу добра вядомыя, якія здолелі прайсці праверку часам. Так, адкрылася праграма камедыі «Несцерка» паводле п'есы Віталія Вольскага, што на працягу 80 гадоў не сыходзіць з віцебскай сцэны. Яе змяніла яшчэ адна класічная пастаноўка — «Мяшчане» паводле Максіма Горкага (Драматычны тэатр на Васільевскім). Эстафету ў «Мяшчан» прыняў спектакль «Карэніна» беларускага Незалежнага тэатральнага праекта «ТрыТфармаТ». Закрыла ж праграму камедыя «Жаніцтва» Тэатра на Паўднёвым Захадзе.

Бернард ЗАТЫЛКІН

Мелодыі нашай Беларусі

Адгучалі перазоны «Славянскага базару ў Віцебску», дзве «Залатыя ліры» галоўных вакальных конкурсаў фестывалю атрымалі нашы землякі Елісей Касіч і Ганна Трубяцкая. Мы даведаліся, у чым сакрэт сцэнічнага поспеху і якія мары здзяйсняюцца ў культурнай сталіцы Беларусі.

3 гісторыі дзіцячага конкурсу

Першы «Базарчык» для юных зорак прайшоў у далёкім 1996 годзе. За шмат гадоў імпрэза змяніла некалькі назваў і фарматаў, сёння Міжнародны дзіцячы музычны конкурс «Віцебск» нясе пачэснае званне аднаго з самых прэстыжных на ўсёй тэрыторыі блізкага замежжа, але і не толькі блізкага. Трапіць на яго — задача з нялёгкай, бо права прадстаўляць сваю краіну на сцэне Летняга амфітэатра атрымліваюць дзеці, якія прайшлі складаны нацыянальны адбор. Уладальнік Гран-пры акрамя дыплама атрымлівае грашовую прэмію, спецыяльны прыз і права выступіць на гала-канцэрце.

У розныя гады пераможцамі становіліся прадстаўнікі Румыніі, Беларусі, Расіі і іншых краін. Для шматлікіх юных талентаў менавіта сцэна «Славянскага базару» стала шчаслівым квіткам у вялікую музычную кар’еру: пераможца 2003 года Ноні Разван Энэ — сёння адзін з самых паспяхоўных артыстаў Румыніі, Лаўра з Арменіі заснавала сваю музычную групу, а наша зямлячка Ксенія Сітнік — фаварытка 2005 года — перамагла на дзіцячым «Еўрабачанні». Геаграфія конкурсу шырокая: Арменія, Балгарыя, Боснія і Герцагавіна, Грэцыя, Ізраіль, Куба, Мальта... Сёлета на віцебскай сцэне выступіў канкурсант з Мексікі. Толькі ўявіце: на шматлікіх самалётах і цягніках з усіх кантынентаў выканаўцы едуць да нас на фестываль творчасці і мастацтваў, які на працягу 31 года ідэна пакаленні і дорыць жыхарам Беларусі валожкавае свята. У гэтым годзе ў Міжнародным дзіцячым музычным конкурсе «Віцебск-2022» узялі ўдзел 15 чалавек. Нягледзячы на малады ўзрост, у кожнага артыста за плячамі вялікая скарбонка ўзнагарод розных узроўняў.

Асабліва падзея штогод — працэс лёсавання. Над яго арганізацыяй старанна працуюць. Сёлета лёсаванне прайшло ў інтэрактыўным цэнтры жывой гісторыі «Варгентор». З дапамогай чароўных кубкаў і ціпштак з лагатыпам фестывалю дзеці абралі для сябе шчаслівыя нумары выступленняў. Вакальнае саборніцтва

Фота БелТА

Лаўрэат Гран-пры дзіцячага конкурсу Елісей Касіч з народным артыстам Беларусі Васілём Раічыкам.

праходзіла ў два этапы: у першы дзень канкурсанты выконвалі песню кампазітара сваёй краіны на роднай мове, у другі — самастойна абраную кампазіцыю.

Ацэньвала дзіцячыя выступленні міжнароднае журы ў складзе старшыні народнага артыста Беларусі Васіля Раічыка, кампазітара Міколы Дзярэціча з Босніі і Герцагавіны, казахстанскага спевака Алішэра Карымава, Бірўтэ Петрыкі з Літвы, заслужанага работніка культуры Расійскай Федэрацыі Алены Пінджаян, сербскай спявачкі Ірыны Арсеніевіч і музыканта са Славакіі Ладзіслава Бубнара. Дарэчы, дзіцячы музычны конкурс адсвяткаваў свой 20-гадовы юбілей, яго «разынкай» стаў той факт, што ў склад журы ўвайшлі тыя, хто ўжо атрымліваў высокія ўзнагароды на віцебскай сцэне: Алішэр Карымаў быў уладальнікам ІІІ прэміі конкурсу маладых выканаўцаў «Віцебск-2011», а Ірына Арсеніевіч — лаўрэатам аналагічнага конкурсу ў 2021-м. Новаўвядзеннем стала і прэмія Ігара Лучанка, якую атрымала Дзіяна Вахіба з Егіпта за лепшае ўвасабленне нацыянальнай тэмы і высокае выканаўчае майстэрства.

Натхненне і сіла — у малой радзіме

Пачэсная місія прадстаўляць нашу краіну на міжнародным конкурсе выпала 12-гадоваму Елісею Касічу. Хлопчык нарадзіўся ў Віцебску, тут чэрпаў натхненне і сілы тварыць. З 5-гадовага ўзросту Елісей займаўся вакалам ва ўзорнай студыі эстраднай песні «Форум», пасля — у Маладзёжным тэатры эстрады «Школа зорак». Зараз спасцігае вакальнае майстэрства ў Дзіцячай музычнай школе мастацтваў № 1 у Мінску, а два гады таму стаў выхаванцам дзіцячай студыі мастацтваў «MALINOVKA BY SPAMASH».

Акрамя перамог у розных конкурсах, Касіч носіць ганаровае званне суперфіналіста шоу «Голас. Дзеці» у складзе каманды Басты, а цяпер... і пераможцы XX Міжнароднага дзіцячага музычнага конкурсу «Віцебск-2022»!

Шчаслівы нумар 1, які выпаў на лёсаванні юнаку, стаў для яго прарочым. У першы конкурсны дзень Елісей бліскава выканаў кампазіцыю Валерыя Шмата «Неба пажар», атрымаўшы вышэйшы бал 70 — па 10 ад кожнага члена журы. У другі дзень хлопчык прадставіў англамоўны шлягер «I surrender» і атрымаў яшчэ 70 балаў, стаўшы па выніках конкурсу абсалютным лідарам. На адзін бал ніжэй аказалася прадстаўніца Расіі Юлія Гаўрылава.

Гран-пры Елісею на цырымоніі ўрачыстага адкрыцця «Славянскага базару» ўручыў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Юны талент быў таксама адзначаны спецпрызам ад Парламенцкага сходу Саюза Беларусі і Расіі і БРСМ. «Я трохі хвалюся, калі выступаў на сцэне Летняга амфітэатра перад незлічонай колькасцю глядачоў і калі атрымліваў такую высокую ўзнагароду з рук Прэзідэнта. Спыняцца на гэтым не збіраюся, наперадзе толькі новыя высо-

латвійская спявачка Яна Клявіня. Для лёсавання выканаўцам прапанавалі катэгорыі «Надзея», на дзе якіх былі нумары выступленняў: «Любы, толькі не першы, бо адкрываць конкурс не толькі хвалюча, але і адказна, таму што на першы выступленні здараюцца тэхнічныя збоі», — падзялілася беларуска Ганна Трубяцкая, якой выпаў 11-ы нумар.

Кветкі перамогі

Наша сучайчыніца Ганна Трубяцкая — не навічок у беларускім музычным асяроддзі. У ліку яе ўзнагарод — дыпломы рэспубліканскіх конкурсаў і фестывалю, Ганна з’яўляецца фіналісткай папулярных тэлевізійных шоу «Х-фактар» і «Голас краіны». Вакальныя азы спасцігала ў дзіцячай школе мастацтваў імя Салдатава, Магілёўскім дзяржаўным каледжы мастацтваў. Зараз дзяўчына — студэнтка 4 курса Інстытута сучасных ведаў імя Шырокава, стыпендыят Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. У скарбонцы артысткі — і сольны канцэрт у суправаджэнні Прэзідэнцкага аркестра на сцэне Палаца Рэспублікі.

У першы конкурсны дзень Ганна прадставіла кампазіцыю «Прымусь мяне ды-

Фота з сайта fest-sbv.by

Першы дзень XXXI Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні «Віцебск».

кця вяршыні», — адзначыў Елісей Касіч. Юлія Гаўрылава з Расіі стала ўладальніцай дыплама першай ступені. Другую прэмію навезлі ў Казахстан і Узбекістан Аліну Хамзін і Фірдаўс Авезаў. Трэцяй адзначаны балгарка Жаклін Кастадзінава і мексіканец Радрыга Дыгас.

Адусюль, акрамя Антарктыды!

З першага Міжнароднага музычнага фестывалю «Славянскі базар» пачалася гісторыя і конкурс маладых выканаўцаў. Толькі ў 2005 годзе мерапрыемства набыло сваю цяперашнюю назву — Міжнародны конкурс выканаўцаў эстраднай песні «Віцебск», галоўнай мэтай якога на працягу 31 года застаецца раскрыццё і падтрымка маладых талентаў, папулярызацыя музычнай культуры і мастацтва, дыялог паміж культурамі свету. Сёлета ў конкурсе прынялі ўдзел прадстаўнікі 14 краін, а ў фестывалі за ўсе гады паўдзельнічалі спевакі з 80 краін свету — адусюль, акрамя Антарктыды!

Выканаўцы ва ўзросце ад 18 да 31 года таксама прайшлі нацыянальны адбор у сваіх краінах. На віцебскай сцэне ў першы конкурсны дзень яны выконвалі эстрадную песню славянскага кампазітара на адной са славянскіх моў у суправаджэнні Прэзідэнцкага аркестра, у другі — сусветны хіт у суправаджэнні шоу-балета Алы Дукавай «Todes».

Міжнароднае журы гэтага года на чале з народнай артысткай Расіі Ларысай Долай склалі Врэж Кіракасян, заслужаны артыст Беларусі Руслан Аляхно, салістка групы Arabesque Мікаэла Роўз, ізраільскі джэзмен Леанід Пташка, італьянскі музыкант Марыя Стэфана Пётрадаркі,

хаць», у другі — сусветны хіт «Highway to hell». Шыкоўным вакалам і яскравым сцэнічным вобразам беларуска проста ўзарвала 6-тысячную залу Летняга амфітэатра. Гучнымі «апладысментамі» ад журы сталі найвышэйшыя адзнакі з магчымых — 140 балаў за два конкурсныя дні.

«Гэтыя выступленні на фестывалі — найвышэйшая кропка майго артыстычнага і вакальнага майстэрства. Хочацца расказаць віцебскаму сцэну, бо выступаць на ёй было маёй вялікай марай. Магчыма, перамагчы на конкурсе дапамаглі кветкі ад зямляка Елісея Касіча, які ён падарыў мне на лёсаванні з пажаданнямі, каб яны сталі для мяне пераможнымі, — падзялілася эмоцыямі Ганна. — А яшчэ я мару калі-небудзь атрымаць Гран-пры з рук Прэзідэнта». Перамогу Трубяцкая прысвяціла сваёй краіне, фестывалю, сваёй камандзе, прадзюсарскаму цэнтру «Спамаш», сям’і, сябрам і кожнаму, хто вернуў у поспех і падтрымліваў дзяўчыну.

Галоўную канкурэнтную нашай сучайчыніцы складала італьянка Марта, ёй журы прысудзіла першую прэмію. Другое месца падзялілі Дзімітрына Германова з Балгарыі і Nansi з Расіі, лаўрэатамі ІІІ прэміі сталі Марыя Ханданян (Арменія) і Бек Ісраілаў з Кыргызстана. Спецыяльны прыз Прэзідэнта «Славянская Надзея» атрымала спявачка Хоп з Узбекістана.

У гісторыі «Славянскага базару» гэты трыумф адрозніваўся ад двух конкурсаў стаў трэцім. Такі фурор беларуская выканаўца рабіла ўжо ў 2005 і 2020 гадах. Спадзяёмся, што ў наступным годзе нашу краіну прадставіць на такім жа высокім узроўні, бо на таленты беларуская зямля багатая.

Аляксандра ГВОЗДЗЕВА

Фота БелТА

Прэс-канферэнцыя членаў журы XXXI Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні «Віцебск».

Параду, акту, інстытуту... правільна?

Квантатывны аналіз даследаваных з пункту гледжання рэдактарскага падыходу беларускіх матэрыялаў, надрукаваных або змешчаных у інтэрнэце, пераканаўча паказвае колькасную перавагу марфалагічных памылак, прычым яскрава вылучаюцца недахопы ва ўжыванні назоўніка, што і не дзіўна (у некаторых крыніцах сцвярджаецца, што назоўнікаў у тэкстах — прыблізна 40%). Калі ж звярнуцца прадмет даследавання і разгледзець толькі гэтую частку мовы, то атрымаем усё тых жа 40% хібаў, выкліканых няўменнем вызначаць канчаткі назоўнікаў мужчынскага роду ў родным склоне адзіночнага ліку. Значыць, гэтая праблема застаецца на парадку дня і на яе варта звяртацца асабліва ўвагу ў рэдактарскай дзейнасці. Назоўнік у адзначанай форме, выдзелены ў аўтарскім матэрыяле, — своеасаблівы маркёр, які павінен сігналізаваць пра неабходнасць правесці рэдактарскі аналіз на мікраўзроўні і, пры неабходнасці, праўку.

Асноўныя прычыны такога колькасці памылак — зніжванне марфалагічнай нормы з лексічным значэннем і няўменне яго класіфікаваць, не-размежаванне канчаткаў у полісемантаў, узнікненне ў іх новых значэнняў, няспынная плынь пазычанняў, у асноўным англіцызмаў. Таксама рэдактару варта ўлічваць апошнія змены ў кваліфікацыі канчаткаў. Да прыкладу, пяцітомавы «Тлумачальны слоўнік беларускай мовы» (1977—1984), які, дарэчы, змешчаны ў інтэрнэце (www.skarnik.by), падае канчаткаў -а для французскага пазычання *парад*. «Слоўнік беларускай мовы» (2012) і «Граматычны слоўнік назоўніка» (2013) (таксама прысутнічае ў інтэрнэце-прасторы па адрасе www.slounik.org) паўтараюць той жа канчаткаў. А вось «Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы» (2016) кваліфікуе для назоўніка *парад* са значэннем «урочысты агляд (войск, спартсменаў) канчаткаў -у. Зразумела, што падставай для змены кваліфікацыі стала аднеснасць ключовай семы *агляд* да абстрактных назоўнікаў і наданне яму ў родным склоне канчаткаў -у.

Пры адсутнасці ў супрацоўнікаў рэдакцый СМІ і выдавецтваў новых лексіграфічных прац узнікае рознаканчаткавае ўжыванне назоўніка *парад* у надрукаваных тэкстах: «*Падрыхтоўка да парада была справай нялёгкай*», — *успамінаў ветэран; Стартавалі спаборніцтва пасля спартывнага парада з удзелам калектываў фізкультуры; У госці сваякі запрочаны пасля параду — на абед* (Анатоль Астрэйка); *4–5 студзеня да навагодняга параду далучыцца серы маладога Месяца*.

Падоўжна змены назіраюцца і ў полісемантаў, срод якіх найперш вылучаюцца назоўнікі *акт* ды *інстытут* (яны ва ўсіх значэннях кваліфікаваны з канчаткаў -а). Зразумела, што ў канструкцыях кішталту *першага акта, заканадаўчага акта, каля інстытута* такая словаформа матываваная і правільная. Але *акт* у значэнні «адзінствае праяўленне якой-небудзь дзейнасці, дзеянне, учынак» і *інстытут* у значэнні «сукупнасць прававых норм у якой-небудзь сферы грамадскіх адносін, пэўная форма грамадскай арганізацыі» разбураюць аднолькавую парадыгму скланення. У першым назоўніку «робіць ціск» семантыка дзеяння, г. зн. абстрактнасці (учынак — учынку), у другім — зборнасці (сукупнасць). З гэтай прычыны усё часцей названы назоўнікі ў абнародаваных матэрыялах сустракаюцца з канчаткаў -у: *Паліцыя разглядае гэты інцыдэнт у якасці тэрарыстычнага акта; Гэта і падкрэсліваецца І. Мележам вылучэннем як апорнага ў яго мастацкай каніцыі паняцця імкненне, якім абазначаецца працэсуальнасць творчага акта; Станаўленне інстытуту шлюб у заканадаўстве ВКЛ; Швецыя перажывае крызіс інстытуту сямі*.

Усё вышэйазначанае сведчыць пра тое, што рэдактары і карэктары, нароўні з аўтарамі, займаюцца нармалізатарскай дзейнасцю, вынікі якой абагульняюцца навукоўцамі і ў далейшым могуць быць кваліфікаваны ў граматыках і слоўніках. Таму, перш чым прапанаваць праўку некаторых «няправільных» канчаткаў, варта тэрэтычна яе матываваць і прымач канчаткавае рашэнне пасля грунтоўнага рэдактарскага аналізу.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

«Туманаў шаўковыя косы...»

Дэбютны паэтычны зборнік Алёны Папко «Мой сад» пабачыў свет летась у брэсцкім выдавецтве «Альтэрнатыва». Чытачы «ЛіМ» і раней мелі магчымасць пазнаёміцца з творчасцю маладой паэзэсы: яе вершы пастаянна з'яўляюцца на старонках газеты. Многія творы, дасланыя з надзеяй на публікацыю ў выданні, ужо здзіўлялі сваёй свежасцю, маладой непасрэднасцю і чысцінёй! Чытаю вершы і згадваю перапіску з Алёнай, яе цёплыя шчырыя пісьмы, расповеды пра тое, што стала радасцю ці адкрыццём... Давайце ж разгорнем зборнічак, уойдзем у паэтычнае поле, альбо, успомніўшы назву, у паэтычны сад, павандруем сярод яго лірычных дрэў і кветак, адчуем іх моц і крохасць, водары, адценні, формы...

«Лірычная герайна паўстае рэалістычнай і адначасова філосафам, дарадчыкам і дзесяці разгубленай ахвярай абставін, удзячнай дачай і няшчаснай закаханай», — прадстаўляе паэзэсу аўтар уступнага артыкула «Каб верыць, спадзявацца і любіць» Мікола Жуковіч. І адразу правакуе на спрэчку... Бо нават у тых радках, дзе дыхае, здавалася б, роспач і валадарыць адчай, лірычная герайна не ўсведамляе сябе ані ахвярай, ані няшчаснай. Але пра усё па парадку.

«...Свае «яблычкі» шчыры і працавіты садоўнік Алёна Папко паскладала ў чатыры прыгожа адобленыя скрынкі-раздзелы: «З птушынага бачыць палёту край, што мне дарылі» (тэма Ралдымі), «Наша сонечная мова» (прысвячэнні роднаму слову), «Давайце з Вамі гутарыць пра вечнае» (філосафская лірыка) і «Я застануся ў паміці твай» (інтымныя вершы), — пра-

цягвае Мікола Жуковіч. І тут згадваеш, што лаводзе прафесіі Алёна — настаўніца, а значыць, ніякага сумбуру і творчага беспарадку, незавершанасці і недаскажанасці. І гэты ў зборніку адчуваецца, прычым як яго асноўная якасць, характарыстыка. Вершы адмыслова адоблены графічнымі работамі вучняў і настаўнікаў першай біяграфічнай школы, дзе паэтэса выкладае ан-

гліскую мову, а таксама родных аўтаркі — і ў гэтым ёсць асаблівая гармонія і цэласнасць, самадастоўнасць і завершанасць.

Вершы, асабліва з першага раздзела, як бы сведчаць аб адчуванні аўтарам высокай гармоніі характава і адзінства ўсяго жывога, інтэграванасці чалавека ў прыродны асяродак, неаддзеленасці ад яго:

*Прыду на міг,
застацца каб навечна
І любавання дзіўнай стараной —
Звіняць лузі над Ясельдаю-рэчкай,
Зямля гудзе свайго даўніну...*

Перліны яскравых параўнанняў і метафар радуюць сваёй «незацяганасцю» і непасрэднасцю, трапнасцю і аўтарскай назіральнасцю:

*І вісіць, як месяц, позні яблык,
І ляціць бязважка дзьмухаўчы.*

Сустракаюцца настолькі дакладна па-мастацку выкананыя «фрагменты» ў цэласным палатне, што маглі б перацягнуць на сябе «коўдру» зместу і сэнсу, калі б астагнія «героі» дзеі былі менш прадстаўнічыя — шэрыя і банальныя. Так, чаго варта метафара «слепіць верай язім белабровы» ў вершы на ваенную тэматыку!.. А «бэз шуміць да нябёс» ці «на стрэхах убелены лёгка // ўздыць першыя ледзяшы...»

У вандроўцы пад назвай жыццё, калі падаецца, што ўсё лепшае — наперадзе, лірычная герайна спывае гімн навакольнай прыгажосці, якая быццам зліваецца з яе глыбінным «я», і ў гэтым бачыцца багацце эмацыянальнай аўтарскай палітры. Вядомы факт, што выказаць у вершах сум, адчай, тугу можна нашмат больш пераканаўча і ўпэўнена, чым станоўчыя эмоцыі. Добры настрой быццам не вымагае «лячэння», выпраўлення, таму, каб яго па-мастацку выказаць, патрабуецца тое яшчэ майстэрства! Але ў «вандроўцы» па сцяжыне-большаку атрымліваецца гэта без напружкі, як дыхаць:

*Птушыны грай наўкол звіняць,
І б'е з глыбіні крыніца.
Як лёгка тут ішчаслівай быць,
Як цяжка памыліцца!*

У іншай настраёвай гаме апісалі-ня сродкі летняй раніцы:

*Туманаў шаўковыя косы
Пльывуць па-над гладзю ракі.
Хаваюцца ў дымцы бялэйсай
Ясельды берагі.*

Тут няма маладой захопленасці жыццём як падзей, хутчэй — ціхая спавядальнасць:

*Імгненне — і дзень разгарыцца
Усмешкамі родных бярэз.
Душы б чысціні іх наіціца,
Шчырацы — да нябёс.*

Вельмі імпануе, што лірычная герайна часам умее і пажартаваць. Верш пад назвай «Віктар» пачынаецца быццам з апісання: «Сястры маёй стрэчанай муж — рыбак, // якога хлеба не кармі, а дай павудзіць...» А далей ёй удаецца вывесці гумарыстычную музу ў адпаведным кірунку. Характэрна, што гумар у творы мяккі, някрыўдны, баззбройны, але, тым не менш, пацэлювае ў «мішэнь»:

*А калі ўдача ўсё ж не падміргне —
Карась худы і той не нападзецца,
Рукою на няўдому ён махне,
А жонка любая чамусь злуецца.*

*...Не ведае яна, што муж і ў не
Без справы не здыць*

*і не марудзіць,
Каб любай жонкі апраўдаць давер,
Ужо поўнае вядро лячычой наводзіць!*

У сувязі з гэтым вершам, праўда, да аўтаркі ўзнікае адзінае пытанне з лёгкім замахам на канцэптальнасць: чаму твор змешчаны ў раздзеле пейзажнай лірыкі, а не філосафскай?..

Не менш ярка выявіўся ўласны голас паэзэсы ў інтымнай лірыцы. Вершы з апошняга раздзела розныя па ўзроўні майстэрства і арыгінальнасці. Часам складаецца ўражанне, што лірычная герайна трымае пэўную форму (застаецца ў вызначаных традыцыйных рамках) не таму, што ёй таго хочацца, а таму, што ёй здаецца, быццам так трэба. Калі ж яна забываецца на гэтую вымушанасць, разнявольваецца, то атрымліваецца сказаць менавіта сваім голасам, раскрыць сябе такою, якой задумаў Стваральнік. Так, найбольш адметным бачыцца цыкл вершаў «Rose-coloured glasses» («Ружовыя акуллары»), творы «Наш дзень», «Калі сляза ў вачах маіх імжыць», «Залатыя рыбкі», «Кветка», «Інакш», «З трэскам расколца хуткая крыга...». Хочацца прывесці радкі з апошняга:

*...Крокі жаданага
сэрцу прадвесня...*

*Нам поруч з ім бы ісіці:
Мне —
стаць твайго вянзанаю песняй,
Быць табе — кропляй тугі*

*Толькі маёй —
незагойнай, шчымылівай —
Да цышні, да канца.
Дзе аняка так непрымірыма
Вечнасць нас джалам разіца...*

Падумалася: ці не гэтыя словы пра тугу ўявілі ў зман аўтара прадмовы, і ён пабачыў лірычную герайну «няшчаснай закаханай»? Калі так, то за яе можна быць спакойнай: пра такое «няшчаснае», як хахаць, марачу многія паэты...

Марыя ЯРАШЭВІЧ

Па дарогах памяці

З Раісай Дзейкун гомельскія аматары літаратуры пазнаёміліся ў 2008 годзе, калі яна з'явілася на пасяджэнне літаб'яднання «Пралеска», што пры Гомельскай раённай бібліятэцы.

Раіса Дзейкун

немалую сям'ю сына ад фашыстаў і паліцаў, і не толькі паклапаціцца, каб родныя не галадалі, але і захаваць насенне для новай сям'і. Што б там ні здарылася, а трэба сеяць. Гэтаму вучыць сялянскі вопыт. «Картошку же весной — пуская тебе гром с молнией, пуская тебе война — люди должны бросить в землю. Это же жизнь!» — разважае ўнук Мітрафана Міхал, якому прызначана, прыняўшы эстафету ад бацькі і дзедка, далей ісці па

як, нягледзячы на небяспеку, хочацца пахадзіць па родным лесе і па знаёмых вуліцах і як хочацца верыць, што родны, найлепшы ў свеце куток калі-небудзь зноў прыме сваіх дзяцей!

Асабліва ярка адчуваецца туга перасяленцаў па малой пакінутай радзіме ў апавяданнях «Соседи», «Деревня и Пасха», «Ночные заговорщицы».

Геранія апавядання «Соседи» Марфаны не можа прывыкнуць да горада: «В большом городе для неё даже солнце всходило не с той стороны неба».

Вялікім сумам прасякнута канцоўка нарыса «Деревня и Пасха». Пасля цёплых успамінаў пра святкаванне Вялікадня, блізкіх кожнаму беларусу, асабліва балюча вярэдзяць сэрца чытача апошнія словы гэтай этнаграфічнай замалёўкі: «В тот год и в тот день, на Пасху, деревня... умерла. И только бывшим её жителям она и теперь снится. Снится живая...»

Герой нарыса «Зямляк» — айцец Уладзімір, якога пасля аварыі з Чарнігава накіравалі ў Хойнікі. Ён не проста служыў там 25 гадоў, а стараўся данесці святое слова і сучаснае да кожнага, хто меў у гэтым патрэбу. У тым ліку і да тых васьмі жыхароў, што адмовіліся пакінуць забруджаную зону.

Ён не чакаў узнагароды за свой ціхі подзвіг. Айцец Уладзімір жывіць для таго,

*Чтоб однажды случайной наградою
Переполнить судьбу через край.*

*Той слезою, что, медленно падая,
По щеке проползёт невзначай.*

*Той звездой, что однажды почувится
В полуночном, ночном забытьи.*

Тем страдальцем,

бездельно измученным,

Что уткнулся в ладони мои.

(Урывак з верша айца Уладзіміра)

У гэтым жа раздзеле змешчаны твор «Дорога жизни-2». У ім гаворыцца пра шлях, па якім перавозілі сотні тысяч тон будаўнічых матэрыялаў для ўзвядзення саркафага над пашкоджаным рэактарам. Цікава і не ўсім вядомы факт.

Раздзел «Афганістан — боль души моей» прадстаўлены нарысам, напісаным па ўспамінах удзельніка вайны ў Афганістане.

«После учебки всех нас построили и у каждого спросили, готов ли он выполнить интернациональный долг в ДРА... Скажу честно: согласилось большинство. Разумеется, я был в том большинстве», — успамінае Анатоля Удовенка, жыхар вёскі Краснае Гомельскага раёна.

У былога «афганца» ў памяці захавалася многа падрабязнасцей тых няпростых падзей. Яны дакладна перададзены ў цікавым нарысе «На приёме — 757-й».

Апошні раздзел кнігі — пра дарагі для ўсіх час, калі моцнымі былі сяброўскія сувязі паміж братнімі народамі трох славянскіх краін. Для Раісы Дзейкун гэта тэма блізкая. Яе жыццё і служба былі цесна звязаны з усімі трыма краінамі, і яна добра валодае матэрыялам. Тым больш, што не раз была ў ліку арганізатараў некаторых міжнародных мерапрыемстваў.

Зборнік «Сплотка» завяршаецца пасляслоўем «Гомель мой новый». Прачытаўшы яго, прыходзіць да высновы, што найноўшыя дасягненні сталі магчымымі дзякуючы працы і мужнасці нашых дзякоў, дзядоў і прададзень.

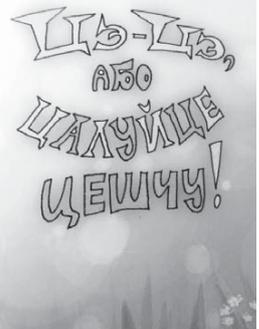
У кнізе Раісы Дзейкун сабраны і цікава паддадзены дакументальныя матэрыялы аб людзях, чые ўчынкi з'яўляюцца прыкладам для маладога пакалення. Не трэба далёка шукаць герояў. Яны побач. Не выдуманых, а рэальных.

Галіна РАГАВАЯ

З гумарам да цешчы і не толькі

Аркадзь Жураўлёў не перастае здзіўляць: яшчэ не паспела «абветрыцца» друкарская фарба зборніка выбранных казак «Чароўныя словы», як новы стурпрыз ад маладзечанскага аўтара: яго кніга «Цэ-цэ, або Цалуйце цешчу» нядаўна пачыла свет ў друкарні «Перамога».

Аркадзь Жураўлёў

Пад адной вокладкай аўтар сабраў свае лепшыя гумарыстычныя творы, што друкаваліся на старонках часопіса «Вожык», іншых выданняў Беларусі і Расіі. Многія творы «свежыя», напісаны ў апошнія гады. Сярод іх і каamedыйныя сцэныкі ў адну дзею «Здэка», дзе галоўнымі героямі выступаюць былыя калегі аўтара. Не менш захапляльна-дынамічныя сцэныкі «Стурпрыз», «Жыць на радасці», дзе галоўныя героі — хіцвы кіраўнік прадпрыемства; руплівая жанчына-развядзёнка, што прыняла прымака-выпивохо, але дзякуючы сваёй жаночай кемлівасці перавывавала небарак у прыстойнага чалавека; рыбак-паліўнічы, які цураўся хатняй гаспадаркі дзеля сваіх мужчынскіх забаў, ды многія іншыя.

У свой час шмат прызнаных водгукў атрымлівалі як часопіс «Вожык», так і аўтар сатырычнага «Роздуму пра жыццё», які ўключыў у свой зборнік гэты твор, перакладзены на родную мову Віктарам Гардзем. Цікавымі падаюцца апавяданні «Адзін забыўся, другі не панюхаў», «Пальчыкі абліжаш», «Юзік», «Палюбоўнік у заложніках» і інш.

Зборнік прыемна здзіўляе свежасцю, нечаканасцю, а часам і адметнасцю аўтарскага погляду на паўсядзённае жыццё. Кожны твор — нагода для ўсмешкі.

Аркадзь Жураўлёў каторы раз выступае і ў ролі перакладчыка. Чытачы маюць магчымасць пазнаёміцца з апавяданнем рускага сатырыка Міхаіла Зошчана «Шчасце». У кнізе прадстаўлены таксама творы, якія абылі на сценах народных тэатраў краіны.

Гумар Аркады Жураўлёва з асаблівым стылем, з алегарычным намёкам і загадкавым паўсмехам у падтэксце, з «гаранскім» (маецца на ўвазе родная вёска Гарані на Смартноўшчыне) каларытам, дзе заўжды былі і байкі, і жарты. Нездарма ў 1998 годзе рэдактар Вялянцін Болтач запрашаў аўтара ў штаб часопіса «Вожык».

Ксенія АЛЯКСАНДРАВА

Госцю прадставіла пралескаўца Ніна Шклірава, якая першы час курывала Раісу Васільеўну. Тая хвалілася, што за 33 гады службы ў органах МУС у Расіі і Украіне забыла беларускую мову, на якой хацела б пісаць.

Прышла яна ў «Пралеску» не з пустымі рукамі, а з дзвюма цікавымі кніжкамі для дзяцей: «Компания Артём и К по уничтожению жука» і «Прыгоды Бульбаёсціка» (хлопчыка-бульбінкі).

Прыяду вводжук на гэты выданні адной з чытачак — Людмілы Слаўкінай, выкладчыцы Добрушскага міжшкольнага вучэбна-вытворчага камбіната — і адразу зазначу, што з ім пагадзіліся б усе, хто азнаёміўся з творами:

«Янка Маўр пісаў, што кніжкі для дзяцей павінны прапаведаваць добро, быць цікавымі і карыснымі. Усё гэта я знайшла ў «бульбяных» кніжках Раісы Дзейкун. Вельмі хочацца прыдаць яшчэ штосьці падобнае і каб тыя ж «Прыгоды Бульбаёсціка» мелі працяг! У гэтых кніжках нашы героі! Свае, родныя, зразумелыя і дарослым, і дзецям».

З таго дня прайшло ўжо нямала часу. Цяпер Раіса Дзейкун — член Саюза пісьменнікаў Беларусі і, акрамя шматлікіх публікацый у літаратурных выданнях, аўтар кніг «Картошка — хлеб і любові присошка», «Мой Чарнобыль, або Я боль людскі крапаў рукамі», «І тут жыцьцё людзі». Апошняя з пералічаных адзначана абласной прэміяй імя Кірылы Тураўскага.

І вось яшчэ адна кніга — «Сплотка». У ёй змешчаны нарысы, апавяданні, эсэ пра знакавыя падзеі ў жыцці нашай краіны. Гэтыя падзеі падаюцца праз лёсы людзей, якія жылі або і цяпер жыюць побач.

У зборніку некалькі раздзелаў. Першы з іх — «Война проклятая».

Каб паказаць мужнасць людзей у гады выпрабаванняў, іх адданасць малой і вялікай Радзіме і блізкім людзям, іншыя станючыя якасці, на якіх спаконвеку трымаецца і асобная сям'я, і грамадства ў цэлым, аўтар не шукае нейкіх незвычайных герояў. Гэта яе родныя, суседзі, землякі-палешукі. Гэта яны набліжались перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне, лівідавалі наступствы чарнобыльскай катастрофы, выконвалі інтэрнацыянальны абавязак у Афганістане. Яны ратавалі не толькі блізкіх, але ўсіх, каму патрэбна была дапамога. Кахалі, апакавалі загінулых і працягвалі жыць...

Такія, як Мітрафан Цалуйка — герой аповесці «Копец». Яго сялянскі вопыт і мудрасць былі накіраваны на тое, каб не даць загінуць ад рук фашыстаў і ад голаду сям'і сына Нікіфара, калі той са сваім старэйшым сынам Міхаілам пайшоў змагацца з ворагам. Пражыўшы ўсё жыццё на Хойнікшчыне, Мітрафан добра ведаў сваю мясцовасць і многае ўмеў рабіць. Таму ён і змог схаваць

дарозе жыцця.

Такім жа працаўніком-умельцам паказаны і героі апавядання «Поющая бритва» Васіля. «Он с детства был на ты с окружающей местностью... Ох как жистати оказались эти его знания в жизни позже. В войну».

Менавіта добрае веданне мясцовасці і набытыя з дзяцінства ўменні дапамаглі Васілю ў неймаверна цяжкіх умовах выканаць адказнае заданне.

У бялігаснай вайне кожнага падсерагалі смерць, калецтва, раненне. Не пашкадавала вайна героя апавядання «Рио-Рита — танго любви» Івана. Толькі праз некалькі гадоў пасля перамогі ён сустраўся са сваёй каханай, якая ад яго, скалечаная, не адмовілася.

Пра тое, што жаночая спагадлівасць у пасляваенныя гады была нярэдкай, гаворыцца ў апавяданні «Добрая штука».

У апавяданні «Сплотка», як і ў астатніх творах зборніка, апісаны рэальныя падзеі. Правобразам герані Марыі Дзянісавай стала легендарная дзядучына, машыніст паравоза Герой Сацыялістычнай Працы Алена Чухнюк.

Напружаныя падзеі твора не даюць чытачу ні на хвіліну расслабіцца. І толькі ў канцы мы пераводзім дыханне разам з гераніяй, якая пад покрывам паравознай пары змагла схаваць сплотку (звязку паравоза і вагона) ад фашысцкіх бамбардзіроўчыкаў. «Прорвалась, прорвалась, прорвалась!» — ужо торжествуючы выстукивала-пела і мчала вперёд сплотка...»

Апавяданне «Сплотка» было адзначана дыпломам Усерасійскага літаратурнага конкурсу «Герои великой победы — 2015».

Аўтару зборніка па службовых абавязках давялося доталёва знаёміцца з гісторыяй Калінінградскай вобласці, у тым ліку з гісторыяй Вялікай Айчыннай вайны. І гэта, безумоўна, паспрыяла дакладнасці апісання падзей ваеннага часу ў творах, прысвечаных подзвігу народа.

А подзвіг здзяйснялі зусім, здавалася б, не геранічныя людзі. Ніяк нельга было здагадацца, што звычайны дзяжурны на станцыі, якога Раіса Дзейкун штодзень бачыла на пероне, калі ездзіла на працу, на самай справе — героі. Толькі выпадак дапамог ёй зацікавіцца яго біяграфіяй. Так быў напісаны нарыс «Небесный тихоход со станции Хойники» пра Мікалая Лаўчука, які ў гады вайны быў штурманам «нябеснага ціхахода». Нездарма кажуць, што героі жывуць побач.

«Имя звезды Польны» — другі раздзел зборніка.

Чарнобыльская тэма для Раісы Дзейкун невычэрпная. Сама перасяленка з чарнобыльскай зоны, аўтар усе трагічныя падзеі гэхнагеннай катастрофы прануціла праз сваё сэрца. Каму калі не ёй разумець, як цяжка назаўсёды пакідаць родныя мясціны;

Сяргей ДАВІДОВІЧ

Пара надзей

Вясна, вясна — пара надзей,
Усхваляванасць, закаханасць.
Я прыіскаю да грудзей
Усю тваю неўтаймаванасць.

Дыханне поўніца табой —
Маё, зямлі, вады і неба.
Квітней, красуйся,
будзь са мной,
І больш нічога мне не трэба.

Жаданая ты —
і штогод
Для сэрца будзеш неабходнай.

Я прышчэплю твой генны код
Да восні сваёй халоднай.

О, хоць не выпусціць бы мне
Пару надзей з сваіх абдымак,
Бо там, дзе месца ёсць вясне,
Туды не суне нос зазімак.

Вечны кліч

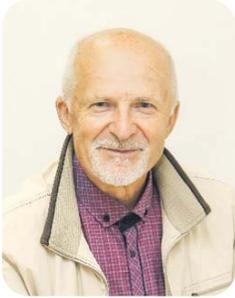
Я цягне ў вёску,
дзе мяне чакае
Пустая хата, поўная тугі.
З усіх бакоў мінулае гукае —
Куток бацькоўскі,
сэрцу дарагі.

Мір вам

Між лугоў някошаных і межаў
Штось нябачны ратавальны Спас.
Ікламі каменнымі катэджаў
Учапіўся ў горла вёскі час.

І неастываючая памяць
Беражэ мінулых год укуос.
З болей успамінамі крывавіць
На вясковы трагедыійны лёс.

Быццам каласок апошні зжаты
Між абезгалосеных двароў...
Мір вам, дагніваючых хаты,
Пахаваўшыя гаспадароў.

Фёдар ГУРЫНОВІЧ

Знайдыш

Ён, дурненькі,
пад смольнай хваінай сядзеў,
Быццам шар дзьмухаўцовы,
у пуху ўвесць.
Асляпіў яго вочкі лунатая дзень.
І ўтрапёна, пужліва ён слухаў лес.

Закаваны быў знайдзіш сваёй нематой,
Позірк быў яго удалеч скіраваны.
Яго вочы ў абводцы амаль залатой
Да чаго ж мне душу зачароўвалі!

У вялізных вачышчах,
як неба ў вадзе,
Лес свяціўся спагадлівай міласцю.
А сарочы кагал ужо ў ім разлядзёў
Харч такі, што танней і не вынайсіці.

І мурашнік стары быў не супраць таго,
Каб расправіцца з ім, жаўтароцікам.

І няшчаднае сонца сляпіла яго,
Як малога, някемнага коціка.

Ён і быў, нібы кінуты коцік, — адзін,
Хоць рабіць тут было яму нечага.
Усім выглядам ён гаварыў:
— Адыдзі,
Я яшчэ пасяджу тут да вечара!

Ён не ведаў зусім, як пазбавіцца зла.
Хор сарочы страчыў над палянаю.
І прыіснуўся хвосцікам ён да ствала,
Распусціў крыльцы непаслухмяныя.

І падняў я з травы трапятліваю плоць,
Каб істоту няўцямяную выручыць.
І, здавалася, сэрцайка птушкі вось-вось
Праз сіпатае горлачка выскачыць.

Нібы гром,
я стук гэтага сэрца ўспрыняў,
Ён глушыў мяне, штоосьці прарочачы.
І было гэта лёгенькае савяня,
Быццам сэрца лясістага ўрочышча.

А вакол усё пела, зіхцела, цвіло,
Неяк недаравальна іччаслівае...
Я на хвою палез, дзе чарнела дупло,
Каб вярнуць лесу сэрца іччымлівае.

Бабулька з кветкамі

Над Мінскам цягнуліся хмар караваны,
Дажджы, як сцягі,
над праспектам віселі.
Блакiтныя кветкі ў метро прадавала
Бабулька худзенькая ў куртцы асенняй.

З якой жа пашанай прырода ляпіла
Сінечыя зоркі на тонкія ніці!
О, як незабудкі бабулька любіла!
Купіце букецік, букецік купіце!

Яны прыпадалі з цяплом і пяшчотай
Да ўздутай,
набухлай бабульчынай венкі.
Рука яе з кроплямі боскае цноты
Такой жа блакітнай была, як і кветкі.

А людзі йшлі міма, іх не заўважалі,
Куплялі калючыя ружы ў кіёску.
А ў кошыку на незабудках дрыжалі
Расінкі ці, можа, празрыстыя слёзкі.

Уздрыгвалі зябка ў старэнькае плечы.
Няма больш пранізлівых кветак
на свеце.

Бабулька з пучкамі нябеснай сінечы.
Купіце букецік, купіце букецік!

Мянёк

Неба ў назмах шэрай ваты.
І крыху халаднаваты
Жнівеньскі дзянёк.
Рэчкі звлістай зазібы.
Вобмацкам мы ловім рыбу.
Дзе ж ён, той мянёк?

Сябар ляскае зубамі.
Не, рыбалка — не забава.
Дзе ж знайсці яго,
З пузам плямістым і жоўтым?
Не спрываў сябрук:
— Пайшоў ты!
Раскладу агонь.

Спачувальны промень рыжы
Спіну мне лагодна ліжа.
Ветрык трошкі сціх.
Па рачуцы, як на лодцы,
Аблячок плыве ў затоцы
Калія ног маіх.

І, упарты, поўны шалу,
Я пад воблакамі інараў.
Ёсць, нарэшце ёсць!
Дужы, вёрткі, з мордай плоскай,
Як лядзяк вясенні, коўзкі
Мой жадыны гошчэ.

Ён цяпер, бы зацугляны:
Пальцы сцяю я абыгумі
На яго баках.
Ён хвастом абвіў зацяспе.
Закіпае бурай страціці
Сэрца рыбака!

Паддае мой сябар жару,
Ён крычыць:
— Трымай пад жабры,
Пальцы ў рот засунь!
А мянтуз хвасціскам верціць.
Урачыста на паверхню
Я яго нясу.

Да чаго ж прыгожы, д'ябал!
Я з вады яго падняў быў
І зазяў ажно.
Раптам ён вяртлявым целам
Крутануў і звар'яцела
Шугануў на дно.

У мяне зайшлося сэрца.
Сябар здэкліва смяецца:
— А мянтуз наўздзіў,
От намяў яму вантробы!..
І, вядома, я зароў бы,
Калі б быў адзін.

Таццяна БАРЫСЮК

Хайку

Свечкі каіштануў —
адыходзячай вясне
светлы рэквіем.

Шматкроп'е жыцця.
За ім стаіць кропка — смерць.
Шматкроп'е вершаў...

Цалую вусны
кахананага мужчыны.
Сімфонія спакусы...

Вандроўны месяц
плыў па рацэ нябёсаў
да сваёй зоркі.

Абцасы — стромы...
Жанчына — таямніца
і каралева!

Натхнёная, п'ю
трыумфальную чарку
з віном перамог.

Эфект матылька:
мае справы мяняюць
навакольны свет.

Студзень. Сняжынка
на вуснах растала,
як пацалунак.

Мару пра цябе,
што сям'я наша будзе
самай іччаслівай.

Алена БРАВА

Пінжак

А ўсё гэты вельветавы пінжак! Сіні, ў дробны рубчык. Класіка, казала маці, зносу яму не будзе. Як у ваду глядзела — сінюю, ў дробную рабіню.

Маці яго купіла ў жніўні васьмідзясятага ў Маскве, яе тады адправілі на ўсесаюзную выстаўку заключачь дамову з пастаўшчыкамі. Ала ўвязалася з маці, бо рыхтавацца да паступлення ў інстытут ленавалася. Апошнія перад выпускным класам канікулы хацелася правесці прыгожа: пагуляць па сталіцы, дзе толькі што адтрымала Алімпіяды, памарыць пра аднаго хлопчыка з паралельнага класа — між іншым, сына дырэктара асфальтавага завода. Гэты хлопчык Алу відавочна «клеіў», і калі б не пінжак...

Калі б не той мужык у цёмных акуларах, падобны на крата. Шмат іх было, такіх кратаў, што пад асфальтам дзяржаўнага гандлю свае хады пракладвалі, змрочна думае цяпер Ала. За аднаго з іх яна выйшла замуж — таксама мне, Дзюймовачка! — але гэта было пазней. А тады мужык у акуларах чакаў іх з маці ў закутку выставачнага комплексу. Заўвёў у нейкія калідоры і адкрыў сваю вялізную сумку. І маці, забыўшыся на пастаўшчыкоў, ліхаманкава выхоплівала адтуль то блузку нетугэйшага фасону, то спадніцу з камарыны нос і рысцо неслася ў прыбыральню на прымерку. Ужо значна палегчыўшы свой кашалёк з прэміяльнымі, успомніла пра дачку. На Алу там было сёе-тое — брававага колера спадніца з дзіўнай хрумсткай тканіны, джынсы і васьм гэта пінжак. Ала ледзьве не плакала, так хацела джынсы, але маці ўзяла пінжак: і на банкет, і ў свет.

На наступны дзень Ала ў пінжаку выправілася да магілы Высоцкага. На Ваганькава было мора кветак, сярод якіх рыфамі высіліся бутэлькі шампанскага. Ала зрабіла некалькі фотаздымкаў — быццам нязнак дастане іх з партфеля, калі да яе падыдзе дырэктарскі сын... Сабралася сыходзіць, калі да яе падшоў — не, не сын дырэктара, а худы мужчына ў доўгім чорным плашчы — і гэта ў жніўні! — пацкавіўся, ці не хоча яна наведць магілу Ясена. Рабіць Але не было чаго, ехаць у гасцініцу не хацелася. Дэмсізонны могілаквы гід адвёў яе да Ясена і распавёў пра Беніслаўскую, чыя гісторыя Алу ўразіла — у школе ім такога не расказвалі. Вось гэта каханне! Таму яна амаль без шкадавання аддала яму свае кішэнныя грошы, як ён і прасіў, — памянучь вялікіх. Пакінула сабе толькі на метру. У падымку дэмсізонны паказаў ёй дзірку ў агароджы, праз якую Ала і вывалілася ў маскоўскую мітусню, цудам не падраўшы пінжак.

Два апавяданні

У школе пінжак выклікаў фурор сярод дзяўчат. «Вось жа класная рэч, а сядзіць на табе як на карове, трэба завузіць, каб стан падкрэслівала», — зайздросліва казала Зойка, яна ўжо была ў тэме стратэгіі і тактыкі жаночага жыцця. Пацягнула Алу ў атэль, дзе працавала закройшчыцай Зойкіна старэйшая сястра. Пад слабыя пратэсты Алы — «Маці заб'е!» — «Не баіся!» — з яе сцягнулі пінжак, груба ўспаролі пералівістую шаўковую падкладку з залатым лэйблам і бязлітасна завузілі ў баках, так што грудзі Алы, і без таго няслабыя, дзівоснымі ўзгоркамі выпіралі пад лацканамі. На першай жа дыскатэцы ў гарадскім клубе да яе падшоў хлопек у скурцы. «Правільны чувак, апрануты, як трэба», — паспела шапнуць Зойка, перш чым скураны павёў Алу з сабой. Не падвёў пінжак, каб ён спрах.

Лявон аказаўся фарцоўшчыкам, яго пасадзілі ў 1985-м. Пасля канфліктаў ў Алы засталася сёе-тое з адзення, але яна неяк вельмі хутка абнавілася. Раней, бывала, гадзінамі перабірала сукенкі ў шафе, дзе зараз у гордай адзіноце атаўбаваўся сіні вельветавы пінжак. Ён відавочна не выносіў канкурэнтаў. А потым Лявон выйшаў на волю і замучыў такое, што Але было хоць самой вешайся ў той шафе на перакладзіне. У дзевяностыя, адчуўшы сябе нарэшце ў сваёй стыхіі, муж ліха пускаяў у абарачэне грошы сур'ёзных людзей: тут браў цукор оптам, там — матачылькі паштучна, а на выхадзе атрымліваліся аўтамабілі з прычэпам. Грошы вяртаў кліентам таксама за «прычэпам», то-бок з працэнтамі, пакуль яго не кінулі «партнёры», і застаўся Лявон у даўгах, як у шаўках. Або ў вельвеце — сінім, ў дробны рубчык. У выніку муж прадаў кватэру і з'ехаў на заробкі з уключаным «лічільнікам», а да Алы ў бабуліну аднапакаёўку перыядычна наведваліся прадстаўнікі крэдытараў, нагадвалі пра доўг. Ну і забавіліся — па дробязі, для прафілактыкі: то фужэры кокнуць, то люстру, то адзенне ў шафе парэжуць.

Калі апусцеў бабулін сервант («сценку» яны прадалі), а ў шафе зноў застаўся вісець адзін сіні вельветавы пінжак, яго чамусьці не кранулі, муж аддаў доўг. Але Ала не стала чакаць, пакуль ён раскруціцца па новай. Як у вершы Блока, якога любіла ў школе, яна ў сырую ноч з дому сшыла, самотна захінула не ў сіні плашч і нават не ў пінжак, пінжак яна неслася ў сумцы, а ў сіні форменны халат магазіна гародніны, бо працавала цяпер прадаўшчыцай.

А ішла калісьці на залаты медаль!

Ала стаяла ля шафы і ў злосным неўразаменні глядзела на пінжак. Усе гэтыя гады яна, не ведаючы навошта, цягала яго з сабой. Колькі разоў збіралася выкінуць, але заўсёды нешта замінала. Усё яе жыццё наперакасяк, а пакляты пінжак, нібы заговораны, перажыў цэлую краіну і наце вам — як новенькі, ні плямкі на ім, ні пацёртасці, ў баках завужаны правільна, па версіі Зойкі. Дзе цяпер тая Зойка? Вядома дзе: пабралася з Яшкам Фрадкі-

ным, з якім сядзела за адной партай, і з'ехала ў Ізраіль.

Пінжак пабліскаваў залатым надпісам «Finest Quality» на падкладцы і нібы здэкаваўся. Не хлусіў, гад: вельмі якасны аказаўся вельвет. Ала ўспомніла Беніслаўскую і яе некалькі асечак. Гэтым разам асечкі не будзе! Яна схапіла пінжак, скруціла яму каўнер, як курцыцы шыю, запхнула ў сумку.

Каля пад'езда пастаяла, перакурула, супакоілася. Вырасіла: расправіцца з пінжаком і пачне новае жыццё. Падыходзячы да смеццевага кантэйнера, пачула лямант суседкі — тая гукала Алу з акна сваёй кватэры, што паверхах ніжэй. Са столі ў суседкі хвастаў трапічны лівень. Па парадзе псіхолога Ала вырашыла змыць з сябе негатывную энергію; пену «Какосавая» ў ванну ўліла, а васьм краны, сыходзячы на хвілінкаў, забылася закрыць.

Прыскаючы да грудзей сумку, з якой пераможна вызіраў сіні вельветавы рукаў, Ала кінулася дахаты.

Сэнс жыцця

Нарадзілася Ліза ў Казахстане. Душа яе ўвабрала ў сябе ўвесь абсяг казахскіх стэпаў і ўсю соль літаратуры для дач, дзе каханне — самае галоўнае. Такая жанчына не ўмее жыць для сябе, што вельмі цэнніца. У Германіі, куды Ліза пераехала з мужам, са сваёй шырокай душой і фігурай тыпу «пясочны гадзінічнік» яна карысталася вялікім поштам. Працавітая, непатрабавальная і — о, Бог! — эканомная. Камфортная для жыцця жанчына.

З казахстанскім мужам рассталася і выйшла за мясцовага па імені Герберт, ён валодаў невялікім кавалачкам лесу і жыў, гандлюючы драўнінай. Неўзабаве Ліза перасягнула мужа ў спрыце спраўляюцца з бензапілоў і валіла дрэвы за мілую душу, у той час як Герберт мог сядзець пад старым букам, курчыць цыгару і думаць аб сэнсе жыцця — яго любімы занятак. Па вечарах Ліза мыла чаны на маленькай, вельмі старой фабрычцы, дзе рабілі эсенцыі для эфірных масел. На гэтую працу не знайшлося жадаючых, бо мыць вялізныя чаны даводзілася, стоячы ўніз галавой, якая лёгкая магла закруціцца ад паху водарных рэчываў, пасля чаго мыйшчык, здаралася, губляў раўнавагу і падаў у чан. Гаспадар фабрыкі Лізу вельмі цаніў за здольнасць выконваць брудную працу за параўнальна невялікія грошы. Цаніў гэта і Герберт, праз пару гадоў ён прыкупіў яшчэ лесу.

Ад шырагі душы і бессэнсоўнасці жыцця без кахання Ліза завяла сабе сардэчнага сябра Арсенія, які прыехаў сюды на заробкі разам з сям'ёй. З каханым Ліза сустракалася ў лесе, часова адклаўшы ўбок бензапілу. Аднойчы Герберт строга сказаў, каб не ганьбілася перад суседзямі і запрасіла Сеньку — так яна называла Арсенія — дадому, ён, муж, не супраць. І з чаго б яму быць супраць? Дзякуючы гэтай кабеце з Усходу справы ў Герберта ішлі ўсё лепш і лепш. Цяпер

ён мог купляць сабе якія заўгодна цыгары і колькі заўгодна разважаць аб сэнсе жыцця. Арсенію Ліза таксама дапамагала — пасяліла яго сям'ю ў кватэры, якую даўно купіла і здавала ў арэнду. Утрымлівала і ўласную дачку ад казахстанскага мужа, якая днём бавілася на сайтах гандлёвых сетак і апантана купляла адзенне, прычым нават не распакоўвала. Дачка была аматаркай самога працэсу — пакетамі і кардонкамі загрузасціла ўвесь другі паверх дома. Ліза баялася, што аднойчы не знойдзе гэтую клінічную шапалічку пад заваламі шмацця.

Герберт усё раздзей браў у рукі бензапілу, з-за чаго губляў спрыт, таму не дзіўна, што ў лесе яму на нагу ўпала хвоя. Цяпер ён раз'язджаў па хаце ў інвалідным вазку, пачаў яшчэ больш курчыць, яшчэ часцей задумвацца пра сэнс жыцця і неўзабаве памёр. Арсеній канчаткова перабраўся да Лізы — тым больш, што пакідаць дом стала праблематычна: пачалася пандэмія. Неўзабаве падчапіў кавід; задыхаючыся і не спадзеючыся ўжо ачуныць, спяваў Лізе ў скрадзёных у яе грашах. Арсеній не шукаў сэнсу жыцця, як Герберт, — ён, як Ліза, яго меў. Ледзь не з нараджэння Арсеній ведаў: сэнс жыцця ў грашах. І зараз ён быў глыбока ўзрушаны светапоглядна, паміраючы ад нейкага віруса, ад якога нават немагчыма адкупіцца. У адказ на споведзь Ліза ўляглася побач з каханым у ложак, каб сагрэць яго сваім целам. Калі яго забраў амбуланс, Ліза, сама ўжо са станочным тэстам, задумала зрабіць у доме рамонт уласнымі сіламі, і да вяртання Арсенія з лякарні ўсё было пабелена і пафарбавана.

Аднойчы Ліза ў гасцёўні праглядала кадры з камеры відэаназірання, устаноўленай у лесе. Праз некаторы час дачка пачула крык і гук падзення цела. Яна знайшла маці, якая ляжала на падлозе. Вочы Лізы былі вырачаныя, яна спрабавала нешта сказаць, але толькі мыкала, паказваючы — блок каму быў адкрыты — кудысьці ў бак хлява, дзе захоўваўся інструмент для работы ў лесе. Доктары канстатавалі інсульт і казалі, што Ліза перагамілася, трэба было адпачываць, а мыццё чанаў галавой уніз у яе ўзросце наогул недапушчальна. Дачка некалькі разоў перагледзела відэазапіс, але не магла зразумець, што ж так засмуціла маці, бо дзіця жыцьвілі вадзілася ў лесе заўсёды.

Арсеній пяшчотна клапаціўся аб каханай: перавёз у спецыяльны санаторый. Там Ліза ляжала на ідэальным, прыстасаваным для кармлення ложку, а ў яе галаве бесперапынна пракурваліся кадры з камеры відэаназірання.

Спачатку ўсё было як звычайна — казулі, сямейства дзікоў. Потым перад камерай імкліва прамчаўся на інвалідным вазку Герберт. У адной руцэ ён трымаў цыгару, другой прывітальна памахаў Лізе ў камеру, а ў яе галаве сам сабой загучаў голас нябожчыка: «Элізабэт, я зразумеў! Бензапіла — утылізуй яе неадкладна! І не пілі дрэвы, ім балюча!»

Наш палетак паміж межаў

У Гродне сталі вядомы імёны пераможцаў IV абласнога конкурсу рукапісаў імя Цёткі. У намінацыі «Паэзія» гэта паэтэса Таццяна Яцук (Навагрудскі раён); у намінацыі «Публіцыстыка і краязнаўства» — Алена Руцкая; у намінацыі «Дзіцячая літаратура» — Таццяна Сучкова; у намінацыі «Крытыка і літаратуразнаўства» — Аліна Сабуць; у намінацыі «Адкрыццё года» — Кацярына Ігнацюк (усе з Гродна). Сёлета журы разгледзела 43 конкурсных заяўкі. У намінацыях «Проза» і «Драматыргія» найлепшыя творы выявілі не ўдалося.

Фота Аляксандра Спасагенкі.

Пераможцы конкурсу рукапісаў імя Цёткі і губернатар Гродзенскай вобласці Уладзімір Каранік.

Конкурс праводзіцца Гродзенскім аблвыканкамам пры падтрымцы Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі з 2013 года. Яго адметнасць заключаецца ў фармаце — гэта конкурс не гатовых кніг, а рукапісаў. Творчае слаборніцтва не толькі дапамагае адкрываць новыя імёны, але і садзейнічае выданню кніг, паўнаўважна кніжнай скарбніцы Прынёмання, узбагачэнню культурнай спадчыны, папулярызаванні сучаснай айчынай літаратуры. І калі прыгожы дыплом лаўрэата можна павесіць на бачным месцы, то сама прэмія (а гэта грашовая ўзнагароджанне ў памеры 100 базавых велічынь кожнаму аўтару) дае магчымасць здзяйснення мары — трансфармацыі рукапісу ў гатовую кнігу. Спынімся на творах пераможцаў.

Новы зборнік лірыкі пад назвай «Зоркі ў прыполле» будзе чацвёртацым выданнем паэтыцы Таццяны Яцук. У яго ўвайшлі вершы, напісаныя за апошнія два гады. Змест будучага выдання складаецца з чатырох раздзелаў: «Каромысел вясёлкі» (санеты), «Сілок для шчасця» (белыя вершы), «Шлейф лотаці» (рыфмаваныя вершы традыцыйнай формы напісання) і «Пад ветразем мрояў» (лірычныя катрэжны-мініятуры). Сваё філасофскае разважанне Таццяна Яцук ласкава называе «зорчакмі», якія набыла на цяжкай жыццёвай дарозе і якімі захацелася

падзяліцца з чытачамі. А вобраз прыполле сімвалізуе пэўнае канцэптуальнае адзінства, супольнасць жыццёвых уражанняў, сабраных у адной кнізе. Адсюль і сімвалічная назва выдання. Простымі словамі — гэта паэзія, створаная сучаснай беларускай жанчынай, якая ўважліва назірае за наваколным светам і імкнецца бачыць яго шчаслівым і прыгожым.

...Што такое — напісаць сёння кнігу публіцыстыкі? Гэта гатоўнасць стаць удзельнікам вострай грамадскай палемікі і ў любы момант апынуцца на Судзе Гісторыі. Алену Руцкую такая перспектыва зусім не палохае. Вядомая літаратуразнаўца, дасведчаная педагог-метадыст, Заслужаны настаўнік Беларусі, аўтар каля сотні навуковых і навукова-метадычных прац, чалавек з велізарным творчым і жыццёвым вопытам, яна перамагла з рукапісам зборніка нарысаў-эсэ пад назвай «Памятныя сустрэчы». Змест склалі творчыя партрэты выдатных асветнікаў, пісьменнікаў: Цёткі, Максіма Багдановіча, Максіма Танка, Зоські Верас, Анатоля Іверса, Аляксея Карюка, Алега Лойкі, Уладзіміра Бутрамева; навукоўцаў: Івана Лепешова, Ігара Жука, Аляксея Пяткевіча. Знаёмствы, сустрэчы, узаемаасуваў з большасцю герояў адыгралі ў жыцці пісьменніцы вельмі важную, нават лёсавызначальную ролю.

У новай кнізе гродзенскай дзіцячай пісьменніцы Таццяны Сучковай «Вясёлкавы карагод» будуць прадстаўлены вершы, казкі, смяшанкі на роднай мове. Літаратурная творчасць для аўтара, як мне падаецца, — спосаб захаваць дзіцяцтва на ўсё жыццё, зрабіўшы яго сапраўдным святлом станоўчых эмоцый і карысных ведаў. А потым на гэтае свята запраціць чытача. Такі стыль творчага жыцця красамоўна ілюструюць назвы казак з будучай кнігі: «Хто падарыў буслу чырвоныя боцікі?», «Як чайнік навістаў гасцей», «Пра хамячка Харытона з Пшанічнага раёна»... Літаратуру для самых маленькіх можна па праве назваць гонарам Прынёмання краіны, і новая кніга аднаго з найбольш паспяхоўных, запатрабаваных дзіцячых аўтараў лічэ больш умяце гэтыя пазіцыі.

Сярод пераможцаў IV абласнога конкурсу рукапісаў імя Цёткі — яшчэ адзін прадстаўнік навуковай супольнасці: педагог, літаратурны крытык, кандыдат філалагічных навук Аліна Сабуць. Рукапіс аўтарскага выдання «Літаратурныя дыялогі: мастацкія пошукі беларускай літаратуры ХХ—XXI стст.» — падсумаванне шматгадовай літаратурна-крытычнай творчасці ў сферы класічнай і сучаснай беларускай літаратуры, яе сувязей з літаратурай славянскай і сусветнай.

На прыкладзе творчасці класікаў і нашых сучасных калег даследуецца нацыянальная самабытнасць айчынай літаратуры. Выданне будучай кнігі прысвечана юбілеям Янкі Купалы і Якуба Коласа, а таксама Году гістарычнай памяці ў Беларусі. Бо мастацкі свет творцы, паводле Аліны Сабуць, — не толькі свет вялікага Майстра, які з ювелірнай дакладнасцю ведае пану кожнаму выдыхнутому слову, але і асяроддзе Мыслара, узадаванага Яе Вялікасцю Гісторыяй. Гэта заканамерны працяг беларускай літаратурнай гісторыі, якую тварылі і твораць яе сведкі — класікі і сучаснікі.

Кацярына Ігнацюк толькі пачынае свой шлях у літаратуры. Але гэта не перашкодзіла гродзенскай паэтыцы перамагчы ў галоўным літконкурсе рэгіёну і атрымаць гучны статус «Адкрыццё года». Дэбютуе аўтар з духоўна-філасофскіх пазіцый — з кнігай паэзіі «Нет нікого кроме Него». Гэта пра Бога. Але што ёсць Бог? Што ёсць жыццё, каханне? Якая прырода гэтых вобразаў і якія яны сплелены ў прыродзе? Кацярына Ігнацюк ставіць перад намі такія няпростыя пытанні і прапануе ўласны адказ на іх: «У маім разуменні ўсё, што нас акружае, чым з'яўляемся мы, — гэта і ёсць Бог. Таму ў будучым зборніку можна будзе знайсці элементы любоўнай, пейзажнай, філасофскай і грамадзянскай лірыкі. Боскі пачатак — усё наша жыццё, жыццё кожнага чалавека. Думаю, што любая жанчына знойдзе ў гэтай кнізе сябе, а любы мужчына — вобразы маці, жонкі, каханай». Ілюстрацыі выканала сама паэтка. Яна называе іх нетрадыцыйнымі ва ўсіх сэнсах: пачынаючы ад метаду стварэння і заканчваючы ўтоенымі сэнсамі, якія яны нясуць.

Цікавая з'ява — рукапіс. У ланцужку творчага працэсу пасля ўзнікнення аўтарскай задумы гэта важная пачатковая стадыя існавання літаратуры. А калі правесці паралелі з чытачом, што ёсць пачатковая стадыя існавання чытача пасля яго «нарадджання»? Вельмі важна сінхронізаваць пазіцыі мастацтва і чалавека. Таму пачакаем з'яўлення новых кніг і выхду чытача з папярэдняга, чарнавога стану. Калі метафарычна пераасэнсавач вынесены ў загаловак радок Цёткі, тыя межы, паміж якімі сёння знаходзіцца наш літаратурны палетак, — гэта творчае сумленне аўтара і заплыты сучаснай чытацкай аўдыторыі.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

Вернасць братэрству і дружбе

У букіністычным адзеле былога Дома паліткнігі (цяпер — магазін «Веды» ААТ «Белкніга») натрапіў на зборнік вершаў і паэм Данілы Бакуменкі «Пераможцы Каспія», выдадзены ў «Радзінскім пісьменніку» ў Кіеве ў 1961 годзе. Не мог не набыць...

Прыцягнуў увагу аўтограф: «Шаноўным Ядзвізе Усцінаўне і Макару Графімавічу Паслядовічам на добрую згадку пра «Кактэбель», ды на вечную дружбу. Д. Бакуменка. 25.8.62 г.» Гэты надпіс на тытульным лісце, упрыгожаным малюнкам Каспія, зробленым мастаком С. Містэцкім — таленавітым кніжным графікам.

Макар Паслядовіч (1906—1984), мой зямляк, нарадзіўся на Пухавіччыне. Многія гады драбнічка да драбнічкі збіраю розныя згадкі пра празаіка, публіцыста, перакладчыка, які ў свой час працаваў у «Звяздзе», а ў гады

Макар Паслядовіч.

Вялікай Айчынай вайны быў кіраўніком мар'інагорскай падпольнай групы. У 1943 годзе арыштаваны па падарэччым у сувязі з партызанамі і адпраўлены на катаржныя работы ў Германію...

Відавочна, фронтавіку і падпольшчыку было пра што пагаварыць на беразе Чорнага мора. Да пачатку 1960-х Макар Паслядовіч выдаў няшмат кніг. Сярод іх — раманы «Цёплае дыханне» і «Святло над Ліпскам», напісаныя па матэрыялах вясковага жыцця на Пухавіччыне. У 1961 годзе выйшаў і двухтомны Збор твораў М. Паслядовіча.

А паэт Даніла Бакуменка, які ў 1941 годзе быў студэнтам Харкаўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. М. Горкага, на фронт пайшоў добраахвотнікам. І да канца Вялікай Айчынай вайны змагаўся ў дзейнай арміі. Узнагароджаны пяццю баявымі ордэнамі і медалямі. У 1952 годзе закончыў рэдактарскі факультэт Ваенна-палітычнай акадэміі імя У. І. Леніна. З арміі звольніўся ў 1961 годзе ў званні падпалкоўніка. На час сустрэчы з Паслядовічамі ў Кактэбелі працаваў

дырэктарам Бюро прапаганды мастацкай літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў Украіны.

Гартаю паэтычны зборнік на ўкраінскай мове — і адкрываю столькі цёплых важкіх слоў пра дружбу, адзінства народаў, патрыятычныя памкненні франтавога пакалення ў абароне Савецкай краіны. І як надзвычай узнёсла піша Даніла Бакуменка пра сустрэчу з кацерам, названым імем бессмяротнага маракка Левашова, які разам з таварышамі бараніў Малахаў Курган, кінуўся з гранатамі пад фашысцкі танк і знішчыў яго. Творы адпавядаюць назве кнігі: паэт расказвае пра бакінскіх нафтавікоў, вітае іх мужнасцю, працавітасцю ў засваенні нафтавых багаццяў Каспія. Ёсць і твор, прысвечаны брыгадзе Героя Сацыялістычнай Працы Акіфа Джафарава «Камуністычная брыгада».

Інтэрнацыяналізм, братэрства народаў, узаемапавага да нацыянальных здобыткаў у культуры і мастацтве — вось што трывала яднала тагачасных пісьменнікаў, людзей, якія на свае вочы бачылі фашысцкія здзеі над сваімі суродзічамі. Мо варта часцей перачытваць творы пісьменнікаў франтавога пакалення?.. І болей верыць ім...
Кастусь ХАДЫКА

Галасы, што ажыўляюць гісторыю

Сёння многа разважаюць пра тое, што чытанне кніг як працэс імкліва страчвае свае пазіцыі ў грамадстве і варта шукаць новыя шляхі данясення інфармацыі і прапісных ісцін да людзей. Таксама кажуць, што літатура перастала адлюстроўваць глабальныя, агульначалавечыя праблемы. Але адна справа разважаць, і зусім іншая — прыкладаць намаганні, каб данесці, пазнаёміць, адкрыць перад чалавекам дзівосны свет мастацкіх твораў. Пра тое, як трапляюць да слухача найлепшыя ўзоры айчынай і сусветнай класікі на хвалях радыёэфіра, а таксама аб тым, што прымушае сэрца хвалявацца пры сутрэчы з найлепшымі здабыткамі прыгожага пісьменства, распавядае намеснік дырэктара — загадчык музычных і літаратурна-мастацкіх праграм дырэктры канала «Культура» Беларускага радыё Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі, заслужаны дзеяч культуры Навум Гальпяровіч.

Фота Кастуся Дробава.

што ў нас вялікая бібліятэка, распавядаў пра цікавыя кнігі. Сын цяпер чытае больш, чым я. Гэта радуе. Ён ведае ў замежнай літатуре нават тых аўтараў, якіх не ведаю сёння я, часам прыносіць кнігі мне...

Літатура выходзіла мяне з дзяцінства і праз радзі. Памятаю пастаюнку, вершы, артыстаў, якія іх чыталі: і Леаніда Рахленку, і Лідзію Ржэцкую, і Барыса Платонава — слухаў і слухаў. У тым ліку і дзіцячыя літаратурныя перадачы, а некаторыя вершы памятаю і цяпер.

— У эфіры канала «Культура» Беларускага радыё значную частку займаюць непасрэдна самі творы...

— Лічу, што і сёння значэнне літатуры ў сродках масавай інфармацыі вельмі важнае. Мы прывыклі, што шмат гучыць інтэрв'ю, размоў пра тую ці іншую кніжку. А каб гучаў сам літаратурны твор! Толькі ў нашых праграмах яны выконваюцца! Пачынаючы з самай раніцы, штодзённа чытаем вершы і класіку, і сучасніку. З нядаўніх былі ў эфіры Максім Танк, Максім Лужанін, Аркадзь Куляшоў, Генадзь Бураўкін, Алесь Бадак. Даводзілася чуць, як знаёмых кажуць: «Еду ў машыне, уключаю радыё «Культура» і зараджаюся энергетыкай беларускіх вершаў і мілагучнасці мовы».

Цяпер штодня ў прамым эфіры Алег Вінярскі чытае Чынгіза Айтматава, Заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Рагаўцоў — «Трыумфальную арку» Эрыха Марыі Рэмарка, гучаць «Развагі пра літатуру», дзе я распавядаю пра «Сымона-музыку» Якуба Коласа, а пасля ў выкананні заслужанага артыста БССР Паўла Дубашынскага падаюцца ўрыўкі з гэтай паэмы... За гісторыю існавання Беларускага радыё ў нас чыталі вельмі многа — маем надзвычай багатую фанатэку! Ёсць запісы галасоў многіх пісьменнікаў, і ўсе набыткі фондаў пастаянна выводзім у эфір: і Івана Чыгрынава, і Вячаслава Адамчыка, і Алесь Жука, і Віктара Карамазова... Сёлетня сумесна з музеем Янкі Купалы распрацавалі праграму «Слухаем класіку»: артысты мінскіх тэатраў выконваюць вершы песняра, а потым супрацоўнік музея распавядае гісторыю іх стварэння. Яна гучыць і ў маім пракце, які называецца «Прачытаем радком». Гэтак жа чытаецца і Якуб Колас. Пачалі агучваць Змітрака Бядулю, Максіма Багдановіча, пятаў-шасцідзясятнікаў. То-бок сёння на канале «Культура» беларуская і сусветная літатура займае значнае месца і гучыць штодзённа. У нас «ажываюць» цікавыя, амаль напаяўзбытыя паэты, напрыклад, Пятрусь Макаль, Сяргей Дзяргай. Іх часам не ведаюць нават тыя, хто цікавіцца літатурай, а мы чытаем іх вершы, і людзі пераконва-

юцца, якая гэта высокая паэзія! На нашых хваліх ствараецца пэўная анталогія ўсёй беларускай паэзіі і прозы.

Гэта яшчэ важна і таму, што сёння радыё слухаюць не так, як раней, калі «талерка» ці прыёмнік стаялі ў кожнай хаце і не выключаліся. У чалавека ёсць выбар: «папса» ці беларускія паэты ў выкананні прафесіяналаў! А калі не паспеў паслухаць, што хацеў, то заўжды можна зайсці на сайт радыё і адным клікам узяць ці спампаваць упадабае! У гэтым сёння і ёсць спецыфічная, вельмі важная і патрэбная роля канала «Культура»...

На Першым канале таксама гучыць шмат літатуры — гутаркі з пісьменнікамі і літаратуразнаўцамі, размовы пра творы, рэпартажы пра вечарыны і прэзентацыі, што таксама вельмі патрэбна. А дзе адчуць асалоду ад твораў Кузьмы Чорнага ці Максіма Гарэцкага? Гэта магчыма на канале «Культура»! А таксама выходзіць у эфір калісьці запісаныя радыёспектаклі па творах Аляксея Дударова, Мікалая Матукоўскага, Кандрата Крапівы. Ствараюцца і новыя. Адзін з апошніх — кампазіцыя, прысвечаная народнай артыстцы Таццяне Мархель, дзе яна спявае, распавядае пра сваё жыццё, пра песні, якія слухала з дзяцінства.

Скваннасць да друкаваных старонак валодае мною заўсёды: яны заставаліся самым жаданым спосабам бавіць час. Вельмі здзівіўся, калі настаўніца сказала ўнуку, як пачаліся каникулы: «Першыя два тыдні трэба адпачыць, можна не чытаць!» (Ён скончыў першы клас). Для мяне ж гэта было найлепшым адпачынкам!

Часам аб'яўляем конкурсы з мэтай рабіць пастаюнку па творах сучасных аўтараў, працавалі з прозай Ягора Колева, Уладзіміра Саламаха. Атрымаліся цікавыя радыёспектаклі.

— Якім чынам вы абіраеце той ці іншы матэрыял?

— У першую чаргу важна пазнаёміць слухачоў з самымі значнымі творами нашай літатуры, пачынаючы з заснавальнікаў: Купалы, Коласа і Багдановіча. Далей па храналогіі — з найбольш цікавымі і яркімі ўзорамі, што даюць уяўленне аб здабытках айчыннага пісьменства. Калі гаварыць пра прозу, то тут стараемся не спыняцца выключна на класічных творах беларускіх аўтараў, знаёмім слухачоў і з сусветнай літатурай. Дэвіз нашага канала такі: «Мы спавядаем вечныя каштоўнасці». Гэта прадугледжвае папулярызаванне набыткаў не толькі айчынных твораў, але і замежнай класікі.

Пры выбары твораў цікавімся даследаваннямі нашых крытыкаў і літаратуразнаўцаў: што яны вызначаюць як найлепшае, што прайшло выпрабаванне часам. Вельмі важна, на мой погляд, выбраць вартыя ўзоры, якія пазначаны высокім майстэрствам. Бо сучасніку цяжка арыентавацца ў тым, што зараз выдаецца, аніжні таго ці іншага рамана могуць быць супрацьлеглыя — усё залежыць ад густу і ад начытанасці тых, хто спажывае літатуру. Так, у нашых перадачках стараемся агучваць тое, што заслужыла высокую ацэнку даследчыкаў літатуры, чытачоў.

Знаёмім з творчасцю маладых аўтараў: распавядаем пра іх, гаворым пра прэзентацыі кніжных навінак.

— Калі нядаўна падчас свята ў музеі Кузьмы Чорнага ўключылі запіс яго голасу, хоць і ціхі, неразборлівы, усе былі ўражаны: падалося, слухаш — і пісьменнік ажыў!

— Жывыя галасы пісьменнікаў выклікаюць адчуванне далучанасці, разумення. А як прыгожа чытае свае вершы Максім Танк!. Маюм у фанатцы запісы галасоў Янкі Купалы, Якуба Коласа і многіх іншых твораў. Калекцыя радыё — з'ява ўнікальная! У нас нават ёсць спецыяльная праграма «3 фондаў Беларускага радыё», дзе ўключаем набыткі фондаў! Каб захаваць запісы (а стужкі ад часу псуюцца) — алічбоўваем іх і пераносім на дыскі, сучасныя носыбіты.

Ёсць запісы інтэрв'ю з пісьменнікамі. Так, можа паслухаць, як адказваюць на пытанні Васіль Быкаў, Уладзімір Караткевіч — не толькі чытаюць творы, але і разважаюць пра жыццё і літатуру! Лічу, што журналісты зрабілі падзвіг, захаваўшы гэтыя галасы на стужках... Час мінеўша, але якія тады былі погляды, меркаванні ў нашых літэратаў — усё гэта захаваецца, будзе сведчаннем гісторыі... Пераважная большасць нашых літэратаў былі запісаны: Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Пімен Панчанка, Аркадзь Куляшоў, Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Ніл Гілевіч... Пакаленні, якія ніколі іх не бачылі, могуць пачуць!

— Загадка папулярнасці і загадка любові чытача... Як думаете, каго з твораў будучы памятаць тыя, для каго вы працуеце?

— Гэта вельмі тонкая рэч, неспасціжна. Можна ствараць добрыя, спецыфічныя творы. Але наколькі яны будуць цікавыя для самых розных людзей? У кожнага свае прыхільнасці ў мастацтве. Ды ёсць мастацтва для ўсіх. Так, Сяргей Ясеніна любіць і тонкія інтэлектуалы, і простыя людзі, а яго вершы напісаны звычайнымі словамі...

Памятаю, на вакзале ў Полацку стаяла некалькі чалавек не самага высокага сацыяльнага статусу, выпівалі піва і... чыталі вершы Ясеніна! Не Бродскага, якога яны, хутчэй за ўсё, і не ведалі! Хаця і ў Бродскага ёсць свае прыхільнікі. Вось што бярэ за жывое і сведчыць аб разуменні паэтам душы чалавека! Усе людзі кахаюць, перажываюць пэўныя страты, любіць прыроду, абавязаны сваім бацькам, але абавульніць і напісаць так, каб яно было блізка і зразумела кожнаму — найвялікшае майстэрства! Такая літатура выходзіць высокія маральныя якасці, памкненні чалавека. Сябраваў з Алесем Письмянковым... Калі сёння чытаеш яго вершы, адчуваеш, наколькі яго энэзія прыгажосць і камунікабельнасць былі гарманічныя з творчасцю... Паглыбляеш ў гэкт — і табой авалодвае нейкая магія, заворавае!.. Гэта і ёсць высокая паэзія.

Вяліка патрэбна людзям. Разгадаць загадку таленту не можа ніхто. Адкуль ён з'яўляецца? Кожны ўмее пісаць, любы можа атрымаць адукацыю, але далёка не ўсім удаецца зладзіць гэтую «жар-птушку», адчуць «шэпт нябёсаў!» Але кожны час нараджае свае яркія таленты... А расказваць, тлумачыць, даваць магчымасць атрымаць асалоду ад творчасці нашых выдатных пісьменнікаў — гэтаму якраз і служыць радыё!

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

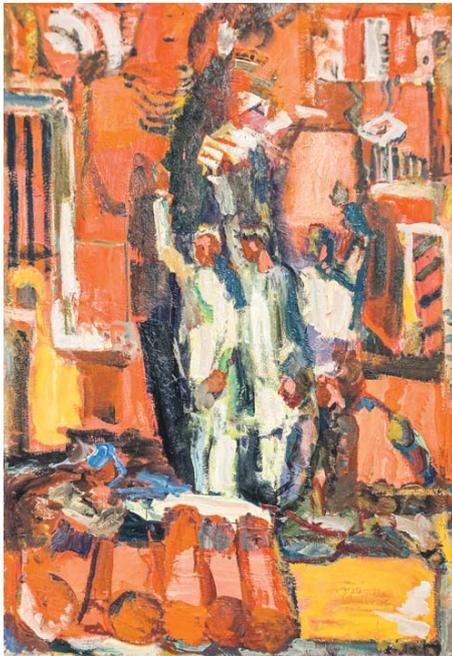
Важна пазнаёміць слухачоў з самымі значнымі творами нашай літатуры, пачынаючы з заснавальнікаў: Купалы, Коласа і Багдановіча. Далей па храналогіі — з найбольш цікавымі і яркімі ўзорамі, што даюць уяўленне аб здабытках айчыннага пісьменства. Калі гаварыць пра прозу, то тут стараемся не спыняцца выключна на класічных творах беларускіх аўтараў, знаёмім слухачоў і з сусветнай літатурай. Дэвіз нашага канала такі: «Мы спавядаем вечныя каштоўнасці». Гэта прадугледжвае папулярызаванне набыткаў не толькі айчынных твораў, але і замежнай класікі.

На мой погляд, кніга павінна займаць галоўнае месца ў жыцці чалавека. Калі гавару з уласнымі дзецьмі, кажу ім: «Веру ў вас і спадзяюся на вас, бо вы з дзяцінства чыталі». Не прымушаю іх, але даў прыклад: яны бачылі,

Жывапіс ЯК ЭМАЦЫЯНАЛЬНЫ АРГАНІЗМ

Перад летнім адпачынкам адна з найактыўнейшых выставачных пляцовак сталіцы Палац мастацтва прадставіла вялікі праект Беларускага саюза мастакоў «Альгерд Малішэўскі. Эпоха». Выстаўка, прымеркаваная да 100-гадовага юбілею вядомага мастака і настаўніка, падрыхтавана пры падтрымцы Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя Аляксея Глебава.

У экспазіцыі прадстаўлены жывапіс выдатнага мастака, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, ветэрана вайны Альгерда Малішэўскага з калекцыі БСМ і з сямейнага збору Эліны Малішэўскай. Вялікую частку экспазіцыі складаюць работы вучняў майстра, былых дыпломнікаў і студэнтаў Мінскага мастацкага вучылішча, дзе мастак шмат гадоў выкладаў. сярод іх — Зоя Літвінава, Святлана Каткова, Георгій Скрыпнічэнка, Мікалай Селяшчук, Алег Маціевіч, Уладзімір Гардзеен-

Альгерд Малішэўскі «У цэху», 1978 г.

ка, Міхаіл Рагалевіч, Васіль Сумараў, Уладзімір Уродніч, Мікалай Апіек, Уладзімір Зінкевіч, Мікалай Цудзік, Мікалай і Марыя Ісаенкі, Сяргей Малішэўскі, Геннадзь Козел, Уладзіслаў Куфко, Алег Назаранка і многія іншыя. Ужо па гэтым спісе можна меркаваць пра педагогічны талент Альгерда Адамавіча.

Альгерд Малішэўскі лічыцца майстрам экспрэсіўнай, сюжэтна-тэматычнай карціны. Яго называюць цудоўным каларыстам, які вяртуозна выкарыстоўваў фарбы на палатне і лічыў жывапіс эмацыянальным арганізмам. «Ён паслядоўна і настойліва шукаў новыя сістэмы

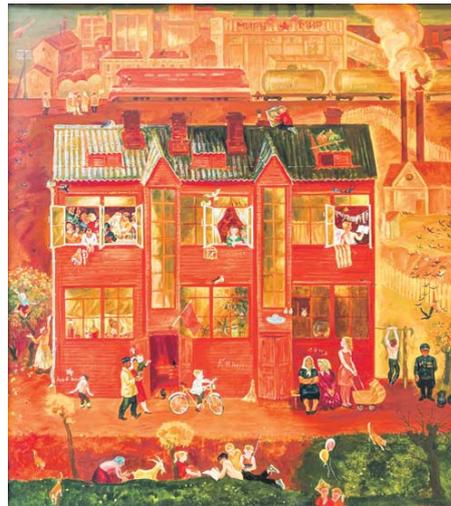
Альгерд Малішэўскі «Інтэр'ер з кветкамі», 1988 г.

Сяргей Малішэўскі
«Пошук страчанай музыкі», 2019 г.

кампазіцый, іх паэтыку і пластычныя прыёмы. Смела ўваходзіў у кола праблем — ад паглыбленага аналізу заканамернасцей прыроды да складанага роздуму пра свет і чалавека... Здаецца, ён забавляўся, спалучаючы жоўтае з сінім, рудое з ліловым, чырвонае з зялёным, вохру з блакітным. Гуляў у колеры, як дзеці гуляюць у кубікі. Гэтая «гульня» была яго жыццём. Малішэўскі даў новую ролю колеру ў жывапісе, выявіў яго самастойную каштоўнасць», — так пісаў пра творцу мастацтвазнаўца, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Барыс Крэнак.

Радасць існавання, у якіх бы ўмовах чалавек ні знаходзіўся, — галоўнае ў жывапісе Альгерда Малішэўскага. Гэта бачна і ў такіх нязвыклых для сённяшняга глядача сюжэтах з аператарамі МТЗ, будаўнікамі Чыжоўкі, партрэтамі брыгадзіраў, медыкаў, нафтавікоў, і ў яркіх пейзажах і нацюрмортах, напісаных шырокімі мазкамі і багатых на фарбы. Захапленне роднай стронкай і яе людзямі відавочнае на ўсіх палатнах, у тым ліку тэматычных, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне: «Вясна партызанская» (у экспазіцыі дзве аднайменныя карціны 1988-га і 1989-га гадоў) і «Маці» (1968).

Васіль Сумараў «Мой дом», варыянт 2022 г.

Вяглядзячы на схільнасць да традыцыйных тэм, вядома, што мастак эксперыментаваў і ў авангардным жывапісе, аднак работы ў гэтым кірунку ніколі не экспанавалі. Магчыма, у тым ліку гэтыя пошукі паўплывалі на творчасць сына мастака Сяргея Малішэўскага. У экспазіцыі ў Палацы мастацтва ўключылі такія работы гэтага аўтара, як «Пошук страчанай музыкі» (2019), «Імгненне, якое прайшло» (2019), «Неіснуючая п'еса» (2015) і «Тэатр жаданняў» (2019). Ужо толькі па іх можна зрабіць выснову, наколькі погляд на мастацтва бацькі і сына непадобныя — эстэтычныя адрознены відавочныя. Так, мастак старэйшага пакалення імкнуўся перадаць гармонію. Тычыцца гэта і прыроды, і душэўнага стану чалавека. Узяць хаця б «Вясну на прытоку Прыпяці» (1979), пры знаёмстве з якой узнікае даволі

шмат асацыяцый, хоць перад глядачом — даволі звычайны краявід. І толькі рытм, экспрэсія, «сяброўства» фарбаў робяць пейзаж прывабным. Ці партрэт «Аня» (1966), змешчаны на афішы выстаўкі, — цудоўны прыклад таго, як можна адлюстраваць характар чалавека і яго адносіны з навакольным светам. Дарэчы, Альгерд Малішэўскі належыць да тых твораў, для якіх каларыстыка іграе першарадную ролю. Многія глядачы не вельмі ўважлівыя да яго сюжэтна-тэматычных твораў (увогуле зразумела, чаму так адбываецца), аднак нават такія кампазіцыі здольныя прымусіць спыніцца і засяродзіцца. І гэта дзякуючы колеру, які творца вельмі тонка адчуваў. Прытым, здаецца, што ў яго не было любімых фарбаў: у экспазіцыі можна знайсці як светлыя і ясныя работы, напоўненыя безліччу адценняў, — «Вечар. Нарач» (1989), «Керамісты. Метрабуд» (1981), «Стары Мінск» (1963), так і больш лакальныя, зацэненыя і пахмурныя, напрыклад, «Партрэт дзяўчыны з кнігай» (1977), «Эцюд хлопчыка» (1965), «Лес» (1978). Апошняя здаецца даволі нетыповай для мастака, бо тут знайшлося месца спакойнаму лірызму, задумен-

Уладзімір Кожух «Чаканне», 2012 г.

насці ў адзіноце. Аднак змрочнасці і панураасці глядач нідзе не знайдзе.

Сярод мастакоў, у творах якіх найбольш адчуваецца ўплыў Альгерда Малішэўскага, — Леанід Дударэнка. Яго карціна «Гродна» (1972), насычаная кантрастнымі колерамі, уражвае адлюстраваннем прасторы і поглядам мастака на горад. Відавочныя асацыяцыі ўзнікаюць і з твораў Мікалая Казаквіча «Вечар на буравой» (1976). З творчымі набыткамі настаўніка пераклікаюцца і творы Алега Маціевіча. Напрыклад, «Сняданак» (1979) з'яўляецца і адсылкай да знакамітай «Дзяўчынкі з перскамі» (1887) Валянціна Сярова. Імкненнем да адлюстравання спакойнага побыту, шчасця мірнага жыцця на свайго настаўніка падобны і Васіль Сумараў. На такую думку нават твор «Мой дом» (у экспазіцыі змешчаны варыянт 2022 года): па-першае, Мінск паказаны з вышнімі ітушынага пал'ету; па-другое, у цэнтры знаходзіцца, што вельмі важна, чырвоны двухпавярховы драўляны дом; па-трэцяе, герояў вельмі шмат і заняты яны рознымі справамі. Жывапісец сканцэнтравана сваю ўвагу толькі на светлым, што засталася ў памяці. Гэта ў свой час рабіў і Альгерд Малішэўскі.

Увогуле ж знайсці пэўныя дэталі, прыкметы пераемнасці ў творах шматлікіх вучняў настаўніка (таго ці іншага) вельмі складана, а, можа, і немагчыма. У адной экспазіцыйнай прасторы сабралі вельмі розных твораў, некаторыя адкрыліся (ці нагадалі пра сябе, хто ведае?) з новага боку. Так, нечаканымі сталі даволі яркія акварэлі розных гадоў Святланы Катковай. Здзівіла і Зоя Літвінава — тымі ж акварэлямі, якія выяўляюць краявіды далёкіх краін: «Паўночная Асеція» (1981), «ПАР. Пейзаж» (2001) і «Садомскі руднік» (1981). Упрыгожыў выстаўку шматлікімі работамі і Тенадзь Козел... Паглядзець ёсць на што.

Югенія ШЫЦЬКА

Даведка «ЛіМа»

Альгерд Адамавіч Малішэўскі (1922—1989) нарадзіўся 8 верасня 1922 года ў Бабруйску. Ветэран Вялікай Айчыннай вайны. У 1952 годзе закончыў факультэт жывапісу Харкаўскага мастацкага інстытута. Уздэльнік мастацкіх выставак з 1956 года. У Беларускай саюз мастакоў уступіў у 1965 годзе. Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР (1977). З 1953 да 1981 года выкладаў у Мінскім мастацкім вучылішчы. Працаваў ва ўсіх жанрах станковага жывапісу. Аўтар карцін «Мы вернемся», «Гады вайны», «Салдаты — сыны Радзімы», «Хатынь», «Маці», «Пратэст супраць вайны», «Металургі», «Сяброўкі», «Брыгада», «Міншчына», «Вясна», «Каль», «Вясна ў Чыжоўцы» і іншых. Творы захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі, Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў, фондах Беларускага саюза мастакоў.

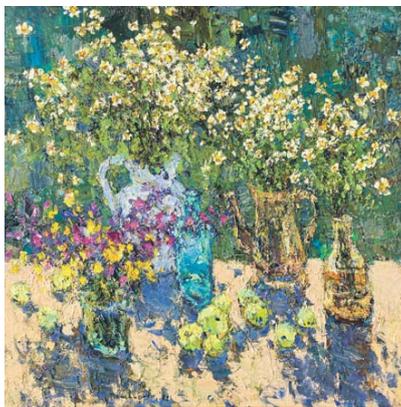
Бесперапынны рух у пошуках

Работы маладых аўтараў Брэстчыны прадстаўлены ў экспазіцыі «Мастакі паўднёвага горада». Тры сябры Брэстскага абласнога аддзялення Беларускага саюза мастакоў — Пётр Кузьміч, Ігар Скавародка і Тацяна Патворава — аб'ядналі намаганні для таго, каб паказаць мінчанам і гасцям сталіцы сваё майстэрства ў жывапісе, графіцы, скульптуры і дэкаратыўна-прыкладным мастацтве. Цікава, што сюжэтная і тэматычная экспазіцыя не прысвечана краю, адкуль мастакі родам, таму пра «местачковасць» не можа быць гаворкі. Выстаўка працуе ў Рэспубліканскай галерэі «Палац мастацтва» да 24 ліпеня.

Як адзначаюць арганізатары праекта, Пятра Кузьміча, Ігара Скавародку і Тацяну Патвораву аб'ядноўваюць

Пётр Кузьміч. З дыптыха «Рэха».

Тацяна Патворава «У царстве белых рамонкаў», 2021 г.

імкненне да дасканаласці, эксперыменты і пошукі ў матэрыяле, сюжэтах, кампазіцыі, каларыце. Яны ўпэўнены, што паўднёвае месцазнаходжанне рэгіёну ўплывае на светапогляд аўтараў. У творах мастакоў шмат святла, яны напоўнены пазітыўнымі эмоцыямі і адчуваннем радасці жыцця. Нават у эмалях Пятра Кузьміча, даволі змрочных і цёмных, прысутнічаюць агністыя элементы. Аднак пра гэтак творцу крыху пазней.

Найбольш празрыстыя ва ўсіх сэнсах — карціны Тацяны Патворавы. Яе жывапіс даволі пастозны, дынамічны, сакавіты. Гэтым ён блізка да імпрэсіянізму. Здаецца, усё адлюстравана ў творах заліта сонцам: і рыбацкія лодкі на вадзе (работы з серыі «Сонечныя берагі», 2022), і вясенняя азёры і рэкі (дыптых «Вялікая

вада», 2022), і вуліцы Венецыі (творы з серыі «Вены Венецыі», 2022)... Хапае святла і ў нацюрмортах, якія ўвайшлі ў серыю «Лета ў Ліпаве» (2018—2022). Трэба сказаць, што гэта не такія ўжо светла-легкадумныя работы: сонцу часам не вельмі лёгка прарвацца да глядача праз хмары і цень, створаны чалавекам. Прыкладам тут найлепш паслужыць твор «Загарадны праспект. Растае снег» (з серыі «Вечаровы Піцэр», 2022). Так, нягледзячы на цалкам зразумелы і неабходны ў пейзажах, нацюрмортах сонца і зелень, галоўны складнік твораў, іх асноўная рыса бацьчына ў іншым. Любімая стыхія Тацяны Патворавы — вада. Розныя вазы, бутэлькі, слоікі, бакалы, напоўненыя той ці іншай вадкасцю, можна аднесці, хоць і ўмоўна, да класічнага сімвала чысціні, урадлівасці і жыцця. Здаецца, менавіта ў нацюрмортах, экспрэсіўных і сакавітых, выявілася майстэрства мастачкі — палотны з пейзажамі тых жа Венецыі ці Крыта выглядаюць другароднымі.

Ігар Скавародка выступае пейзажыстам, які асцярожна, але ўпэўнена эксперыментуе з колерам, формай і, што самае яркае ў яго творчасці, прасторай. Яго камерныя «Нацюрморт з кветкамі» (2022), «Старая легенда» (2019), «Від на Альпы» (2020), «Від на замак у Хенцынах» (2018), «Летні дзень» (2018) — выдатныя прыклады адлюстравання гармоніі чалавека і прыроды. Мастак малюе ціхае жыццё ўдалечыні ад мітуслівага горада. Сапраўдная ідылія — ціхія вулачкі, характэрная для пэўнай мясцовасці архітэктура, мірная прырода... Аднак галоўнае, што прыцягвае ў работах Ігара Скавародкі, — работа з колерамі. Насычаныя і празрыстыя, яркія і прыглушаныя, яны не перашкаджаюць адно

аднаму, ствараючы непаўторныя выявы далёкіх краявідаў і роднай прыроды.

Найбольш складаны для ўспрымання творца — Пётр Кузьміч, які працуе ў даволі рэдкім для айчыннага мастацтва матэрыяле — гарачай эмалі. Лаканічныя, грубыя, загадкавыя — такія эпітэты хочацца падабраць да кампазіцый аўтара. Паколькі матэрыял тэхнічна непрадказальны, кожны раз мастаку ўдаецца стварыць непаўторны вобраз, часцей абстрактны (дыптых «Рэха», трыпціх з серыі «Чорнае і белое»; год стварэння работ не пазначаецца). Больш выразнымі ў плане сюжэта з'яўляюцца творы «Краявіды», паліціх «Фрэскі» (дарэчы, вельмі смелы і нечаканы ў экспазіцыі такага тыпу), а таксама скульптуры з серыі «Рух», што ілюструюць бесперапынны працэс, пераўтварэнне ідэй, форм, прыёмаў, матэрыялаў як спосабаў мастацтва-

Ігар Скавародка «Від на Альпы», 2020 г.

га выказвання. Аднак зразумець сэнсы, схаваныя за тым ці іншым выказваннем, змога далёка не кожны. А магчыма, усё відавочна, і мудрагелства тут лішняе. У любым выпадку эксперыменты Пятра Кузьміча, асабліва ў метале, выклікаюць цікавасць.

Югенія ШЫЦЬКА

Убачыць ці пачуць?

У Палацы мастацтва ў гэтую нядзелю заканчвае працаваць яшчэ адзін выставачны праект пад назвай «Жыццё чалавека». У экспазіцыю ўвайшлі работы дваццаці сучасных твораў Магілёўшчыны, сяброў Магілёўскага абласнога аддзялення Беларускага саюза мастакоў. Невыпадкова яна адкрылася адначасова з выстаўкай аўтараў Брэстчыны. Першы намеснік старшыні БСМ, мастацтвазнаўца Наталія Шаранговіч нагадае, што аб'яднанне імкненца і штогод паказваць работы мастакоў рэгіянальных арганізацый. Усё ж многія аўтары, якія жывуць у розных кутках краіны, не так часта дэманструюць плён сваёй працы ў Мінску.

Як адзначае старшыня Беларускага саюза мастакоў Глеб Отчык, Магілёўскае абласное аддзяленне вельмі актыўнае, хоць па колькасці членаў самае нешматлікае. Удзел у пленэрах, арганізацыя мастацкіх акцый, стварэнне цікавых праектаў — усё гэта пра творцаў усходняга краю. Узначальвае аддзяленне БСМ у Магілёве скульптар Андрэй Вераб'ёў.

Куратарам выстаўкі стала мастацтвазнаўца, загадчык філіяла Нацыянальнага мастацкага музея «Музей В. К. Бялінцкага-Бірулі» ў абласным цэнтры

Леніна Сівакова «Сустрэча».

Святлана Стрoгіна: «Жыццё чалавека» — гэта, безумоўна, і філасофскае адлюстраванне чалавека як асобы, і шыкоўны рэгіяналізм, прысвечаны лёсу чалавека родам з Магілёўшчыны. Мы славім людзей, якія ідуць па жыцці разам з намі». Так, куратар праекта стварыла рэтраспекцыю мастацкіх твораў, звязаных з тэмай лёсу і жыцця чалавека. Аўтары заклікаюць наведвальніка да развагі і, зразумела, вядуць дыялог паміж сабой. Перад глядачом — вопыт сталага пакалення, пераасэнсаванне традыцый і, як вынік, новая мова мастацтва маладзейшых твораў. Актыўную дзейнасць працягваюць мастакі старэйшага і сярэдняга пакалення: Юрый Несцярук, Леніна Сівакова, Барыс Первунінскіх,

Анатоль Концуб, Валерый Калтыгін, Ганна Конанава, Вера Юркова, Марына Несцярук, Карней Аляксееў, Базыль Камароў, Аляксандр Сувоў, Уладзімір Конанаў. Разам з імі займаюць годнае месца ў мастацкім жыцці аўтары, якія ўпершыню завялі пра сябе ў пачатку 1990-х гадоў: Ларыса Журавіч, Андрэй Вераб'ёў, Ігар Бяспалаў. З 2000-х шмат працуюць Антон Ціханавец, Юген Зайцаў, Аксана Еўдакіменка, Аляксандр Мінькоў, Раман Коршунаў...

Як заўважаюць мастацтвазнаўцы, асацыятыўная форма вобразнай інтэрпрэтацыі становіцца асновай практыкі мастакоў гэткага рэгіёну. Сярод асноўных рыс творчасці многіх — адсутнасць перспектывнай пабудовы (яркія

прыклады — «Мансарда. Меандр» (2021) Андрэя Рэвякова, «Ахоўніца горада» (2022) Ігара Адамовіча, «Шчаслівая» (2019) Ігара Бяспалава, ускладненне пластычнасці мовы (тут можа згадаць такія работы, як «Сонца для нас» (2018) Антона Ціханавіча, «Зязюля» (2021) Уладзіміра Конанава, «Паміж Небам і Зямлёй» (2018) Андрэя Вераб'ёва, «Вясновыя клопаты на Мянжыны» (2021) Веры Юрковай), нарастанне метафарычнасці і сімвалічнай умоўнасці. Пад апошні пункт падыходзяць многія творы. Гэта і палатно пад назвай «Deja Vu?» (2021) Леаніда Несцерака, прадстаўленае ў экспазіцыі двойчы, чым жарт з пазнавальным падлогай і лес-

Антон Ціханавец «Шматаблячны», 2021 г.

віцай Палаца мастацтва, адлюстраванай на карцінах, толькі ўзмацняецца. Гэта і «Касмічнасць Далі» (2022), даволі дзіўная скульптура з дрэва, у якой напластаваны розныя вобразы і сімвалы, з якіх, як падаецца, не атрымалася удаляць кампазіцыі. Гэта і «Сустрэча» (год стварэння не пазначаны) Леніны Сіваковай, дзе яркія героі і прастора прымушаюць добра падумаць пра адлюстраванне. У такім рэчышчы хочацца сказаць і пра дзве работы Аксаны Еўдакіменкі — «Блакiтныя сны Адэлаіды» (2021) і «Баланс» (2022). Яны падобны і кампазіцыйна, і ідэйна (хіба толькі назвы сфіроўваюць у неабходнае мастацтва рэчышча), чым схіляюць да пытання: навошта такія відавочныя паўторы? Чаму не выкарыстаны іншыя сімвалы, вобразы, фарбы?

Сапраўды, падчас знаёмства з выстаўкай «Жыццё чалавека» ёсць аб чым паразважаць. Аднак хапае твораў, што не выклікаюць ні пытанняў, ні эмоцый (як правіла, партрэты і пейзажы, даволі непрыкметныя і незапамінальныя), хоць гэта, натуральна, суб'ектыўныя ацэнкі. Цалкам магчыма, што галасы мастакоў вельмі ціхія, таму дастукацца да глядача, які прыгне арыгінальнасці, своеасаблівай незвычайнасці і яркасці, ім пакуль не ўдаецца.

Югенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Цана свабоды

«Ідзем глядзець кіно!» Верагодна, менавіта так 3 верасня на пытанне «Што будзеце рабіць?» адкажуць жыхары Лахвы і амаль 30 лунінчан, якія ўзялі ўдзел у здымках новай серыі праекта «Зваротны адлік» для тэлеканала АНТ. Дакументальны фільм з фрагментамі гістарычнай рэканструкцыі прысвечаны першаму паўстанню ў гета, што адбылося ў Лахве 3 верасня 1942 года. Да 80-годдзя гераічнай і трагічнай падзеі рыхтуецца прэм'ерны паказ. Спадзяёмся, не толькі на тэлебачанні, але таксама ў Лахве і Лунінцы. Прынамсі, гэтак абяцалі стваральнікі — лаўрэаты Прэзідэнцкай прэміі «За духоўнае адраджэнне» сцэнарыст Барыс Герстон, рэжысёр Уладзімір Луцкі, прадзюсар Уладзімір Бокун.

Мы з будучыні

Як прынята ў кіношніках, перад пачаткам здымак група разбіла талерку з рабочай назвай фільма — «Лахва: цана свабоды». Асколак «на шчасце» забраў і дырэктар Лахвенскай СШ Аляксандр Яраховіч, які сыграў некалькі роляў у праекце. Артэфакт знойдзе сваё месца ў музейным кутку школы сярод партрэтаў герояў яўрэйскага супраціўлення і карцін, што адлюстравалі эпізоды паўстання. У пачатку XXI стагоддзя прадметы перадалі ў Лахву ўраджэнцы мястэчка, якія цудам выратаваліся, а пазней сталі грамадзянамі Дзяржавы Ізраіль.

Пакуль складана меркаваць, як падзеі будучы паддадзены ў стужцы, але паводле сцэнарыя высялая група гімназістаў вырашае наведваць старажытнае мястэчка Лахва, захапленне якім занатаваў яшчэ Уладзімір Караткевіч у кнізе «Зямля пад белымі крыламі». Прагульваючыся па адной з вуліц, прыгожыя, разумныя хлопцы і дзяўчаты падсмейваюцца з навакольных ды адзін з аднаго.

Раптам іх увагу прыцягвае трохкутны помнік з надпісамі на трох мовах на кожнай з граней. Спыніліся... Спачатку проста прабеглі тэкст вачыма, а затым, быццам каб лепш паглыбіцца ў сэнс, агучылі просты і сумны напамін: «У памяць аб па-зверску забітых яўрэях Лахвы, якія ў апошнія хвіліны перад смерцю паўсталі і адважна накінуліся на сваіх ворагаў-катаў з сякерамі і нажамі, паспеўшы забіць і параніць дзясяткі фашыстаў...»

Імгненне — і вось ужо па вуліцах гарадка брыдзе натоўп вязняў гета — юнакі, старыя, жанчыны, дзеці. Журботны шлах ад гета да расстрэльнай ямы... Але перад гэтым было паўстанне!

Беларуская Масада

Так сталічныя тэлежурналісты прывалі Лахву. Сапраўды, мястэчка увайшло ў сусветную гісторыю яўрэйскага супраціўлення. На Святой Зямлі створаны музей першага паўстання ў гета. У 1990-я на Палесці вялі здымкі кінадакументалісты ЗША, Канады, Ізраіля. У некропалі паблізу Тэль-Авіва помнік ахвярам Лахвы ўравае выявай сякеры, што сімвалізуе зорку Давіда.

Дзякуючы ўспамінам вязняў гета, якім пашчасціла выжыць, і іншых сведкаў паўстання, а таксама кнігам і дакументам узнаўляецца хроніка падзей 80-гадовай даўніны. Аказалася, у яе ёсць і працяг! Неаднаразова старажылы Лахвы звярталіся да здымачнай групы, каб падзяліліца сваімі фактамі аб вайне.

Амаль 90-гадовы Фёдар Сахвановіч пры апавядзе не мог стрымаць слёз: — Тады мне было 10 гадоў... Ніколі не забуду, як немцы здэкаваліся з людзей... Уяўляецца, замест кая запрагалі ў павозку яўрэяў. Прымушалі няшчаснага мужа пасадыць з гармонікам. І фатаграфуюць! Толькі нелюды маглі абыходзіцца падобным чынам...

Свае рахункі з вайной і ў 92-гадовай Вольгі Філіпавіч. У пачатку акупацыі брат яе бацькі быў расстраляны ў ліку

Прадзюсар карціны Уладзімір Бокун.

першых савецкіх актывістаў. Расказвала яна і іншае:

— Мне было 10 гадоў, калі памерла мама. Доўга не разумела — бегала на могілкі і клікала: мама, вярніся... Мне вельмі шкадавала школьная сяброўка Хава Раманоўская. Калі іх сямя забралі ў гета, я не ведала, чым дапамагчы. Гаравала, калі яўрэяў пабілі... Аказалася, што загінулі маці і старэйшая дачка Раманоўскіх, а дзевым малодшым разам з бацькам пашчасціла выратавацца. У 2001 годзе прыязджала ў Лахву з Амерыкі мая аднакласніца — ужо як Эвелін Рып, яна стала прафесарам універсітэта Нью-Джэрсі...

«Свет не без добрых людзей»

Так называецца адзін з раздзелаў кнігі «Мы — з паўстаўшай Лахвы», што выйшла ў Ізраіль. Аўтар яе — Бен-Цыён Даган, якога мясцовыя аднагодкі памталі як Барыса Даўгапятата. Раздзел распавядае аб даваенным мірным жыцці, аб акупацыі, аб гісторыі выратавання.

Пазбаўленымі дзяцінства аказаліся многія маленькія вязні гета. Толькі ў красавіку мінулага года даведаліся пра лёс Іосіфа Хінча (у Ізраіль ён стаў Есі Хэнам), які ў Іерусаліме на Дзень Халакоста запальваў адзін з шасці факелаў (у памяць аб шасці мільёнах яўрэяў — ахвяр фашызму). Яму было 6 гадоў, калі збег з падпаленай Лахвы. Хлопчыка збергалі палескія салюты, беларусы партызаны, чувлівыя сяляне. Але толькі ў 85 гадоў ён падзяліўся гісторыяй свайго выратавання, што стала сенсацыяй як у Ізраіль, так і на яго малой радзіме!

Іосіфа Хінча сыграў дзюдакласнік Лунінецкай гімназіі Марк Аліфравіч. А Мілана Бранічка ўвасобіла абагульнены вобраз яўрэйскай дзяўчынкі. Акцёрская праца патрабуе і цягнення (нават у знакамітых майстроў не ўсё атрымліваецца з першага дубля!), і моцнага фізічнага напружання. Бацькі акцёраў ведалі, якія падзеі адлюстروўвае гэты праект. І яны не толькі далі згоду на ўдзел дзяцей, але і самі сыгралі ў некаторых сцэнах. Грымёры намалявалі малым сінякі (старэйшыя атрымлівалі ўдары па-сапраўднаму!) і раны, але слёзы і адчай дзяцей былі непадобнымі!

Педагогі адзначалі: пакуль гімназісты ўдзельнічалі ў масавых сцэнах, успрымалі іх як гульні, забаву. Разумелі, што на здымках усё прадугледжана і кантралюецца, што такое піратэхнічныя эфекты. Але калі рэканструктары-немцы штыкамі ўздымалі галовы юнакоў ці полымя кідалася ў твар, усё адчуваць жагата, што адбываецца — нават у віртуальнай рэальнасці...

Выпускнікам гімназіі не трэба будзе распавядаць пра вайну — праз кіназдымкі яны ўжо зведалі страх страты блізкіх, што прымусіць цяпер іх заўсёды імкнуцца да міру. Роль юнага Барыса Даўгапятата выконваў Мікалай Макаравіч. Галоўныя ролі сыгралі таксама Валенцін Сычэвіч і Мікіта Клімашэўскі. Апошніму давялося прайсці і агонь, і ваду, і

нават шукаць выратавання за шырокай спінай... свінні. Ён увасобіў вобраз Копеля Калпаніцкага.

Менавіта Копель Калпаніцкі ў 1990 годзе адкрыў для сучаснікаў паўстанне ў гета. Ахвярамі фашызму сталі яго маці, два браты і сястра. Цудам ацалелішы, Копель Калпаніцкі першым з лахаўцаў у Ізраіль пераправаў дзесяцігоддзі забыцця, праклаў дарогу сотням землякоў і іх нашчадкам. Яго ўспаміны былі выдадзены ў кнізе пад назвай «Прыгавораны да жыцця», і ён сам пераклаў з мовы іўрыт асобныя раздзелы.

Барацьба — да Перамогі

На помніку ў цэнтры Лахвы надпіс прыцягваецца такімі словамі: «...Тыя, хто выратаваліся, ваявалі ў партызанскіх атрадах і ў радах Чырвонай Арміі. Многія з іх не вярнуліся з поля бою...». Так, Барыс Даўгапятата стаў байцом партызанскага атрада імя Заслонова брыгады Брагіна № 121, Копель Калпаніцкі — партызанскага злучэння Каўпака. Пасля вызвалення Беларусі юнакі, якія не дасягнулі і

Акцёры масоўкі.

18 гадоў, у радах Чырвонай Арміі ваявалі на франтах Вялікай Айчыннай вайны да поўнага разгрому ворага.

Сярод тых, хто не дажыў да Перамогі, — кіраўнік арганізаванага акупантамі юдэнрата Берл Лапацін. Гэта дзякуючы яго мудрасці юнакі і мужчыны гета атрымалі адтэрміноўку ад смерці і многія заслужылі права на жыццё. Самі кіраўнікі яўрэйскага савета, які і яшчэ трыццаці спецыялістам, немцы прапанавалі выйсці з гета перад яго знішчэннем. Ён аддаў перавагу супраціўленню... Барыс Якаўлевіч Лапацін выратаваўся з гета, ваяваў у атрадзе імя Сталіна брыгады імя Кірава. Загінуў у адной з баявых аперацый 2 лістапада 1943 года. Яго імя ўвечна чытана на стэле загінулым землякам, усталяванай у 2015 годзе побач з брацкай магілай вызваліцеляў Лахвы.

Генетычная памяць як набат сэрца

Да чарговай лакацыі першымі пад'язджалі рэквізітары і пастаноўшчыкі. Да дома, дзе ў час акупацыі знаходзілася камандатура, здымачная група наблізілася пазней. Заўважылі пажылую жанчыну, якая кідалася туды-сюды праз дарогу:

— Убачыла фашысцкі сцяг са свастыкай — і ледзь не абамлела. Сама нарадзілася пасля вайны, але мама столькі пра жахі акупацыі распавядала, што дагтуль страшна. Добра, суседзі пачулі мой крык і патлумачылі, што кіно здымаюць...

Старажылка доўга не магла супакоіцца, назіраючы за здымкамі і хрысцячыся: «Слава Табе Госпадзі, што гэта толькі кіно...»

«Такое не забудзецца...»

Уражаннем ад двух незвычайных дзён я пацікавілася ў неабыхавых лунінчан,

якія склалі большасць у лахвенскай масоўцы.

Намеснік дырэктара Лунінецкай гімназіі Наталля Скамейка:

— На кастынг, што за тыдзень да здымак праводзіўся ў апусцелых сценах нашай установы адукацыі, рэжысёр адабраў шэсць патэнцыйных артыстаў. Але паспрабілі ўдзельнічаць больш за 20. Ніхто не пашкадаваў, хоць працаваў у Лахве пачыналі ў 9 раніцы і заканчвалі а 9-й вечара. Для хлопцаў і дзяўчат гэта велзарны досвед новых кампетэнцый, што яны змогуць прымяніць у далейшым жыцці... Як арганізатару мне хапіла хваляванняў за дзіцяй, таму абмежавалася наглядом за здымкамі. А вось мая калега Ірына Абрамента, напрыклад, не толькі сабе паспрабавала ў ролі, але і мужа прыцягнула.

Мастак раённага краязнаўчага музея Дзіна Грушэўская:

— Заўсёды радасна папаўняць ведаў аб гісторыі роднага краю. Нашым гімназістам, у ліку якіх здымалася і мая дачка, пашанцавала. Яны не толькі даведаліся аб надзвычайным факце з ваеннага мінулага, але і прапусцілі яго праз сябе. Такое не забудзецца...

Старшыня прафкама лакаматываўнага дэпо Аляксандр Матор:

— Прыехаў глядзець гістарычную рэканструкцыю — і запрасілі да ўдзелу ў здымках. Захоплены артыстычнасцю і прафавітацыю дзіцяй, якія раз за раз паўтаралі некалькі дубляў. Уразліў рэканструктары — людзі розных прафесій у вольны ад працы час прымяраюць на сябе касцюмы мінулага. Мужчыны ў нямецкай форме былі такія натуральныя, што мароз ішоў па скуры... Шкадаваў кінолаўцаў з Пінскага атрада — нашым долбесным пагранічнікам давялося надзець на сябе нямецкую форму, а разумныя і добрым сабакам, з якімі не сфатаграфаваліся толькі лянвны, — іграць злых нямецкіх аўчарак... Наогул, перапоўнены ўражаннем!

* * *

Удзельнікі здымак, згуртаваныя агульнай цікавай справай, яшчэ не раз у думках звернуцца да надпісу на помніку ў цэнтры Лахвы, які заканчваецца заклікам: «...У памяць аб па-зверску закатаванай абшчыне ПАМ'ЯТАЕМ І НІКОЛІ НЕ ЗАБУДЗЕМ».

Вялікі творча-патрыятычны праект не выпадкова ствараўся ў дні вызвалення Лунінецчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 78 гадавіна Перамогі, праведзеная ў ўмовах, набліжаных да ваеннай абстаноўкі, назаўжды застанецца ў нашай памяці.

Радасна было бачыць дзяцей у аднанні з жывой прыродай — захапляліся краінамі Лахвы, каталіся на конях, гулялі з сабакамі. Галоўнае ж — забыўшыся пра гаджэты, на перыяд працы сабраўшы ў агульны пакет, размаўлялі адно з адным, спявалі песні, у тым ліку і старэйшага пакалення. І дарослыя, якія назіралі за здымкамі, думалі: якое шчасце, што для нашых дзяцей падзеі вайны адбываюцца толькі ў кіно...

Таццяна КАНПАЦКАЯ
Фота аўтара

Голас над вечнаю зямлёй

Яскравымі і запамінальнымі мерапрыемствамі адзначыла 140-годдзе з дня нараджэння класіка сусветнай і беларускай літаратуры, аднаго з заснавальнікаў беларускай літаратурнай мовы Янкі Купалы Лідская раённая бібліятэка імя паэта.

Арганізатары свята пастараліся, каб разнастайнасць тэм і форм мерапрыемстваў адпавядала шматграннасці асобы Янкі Купалы. Гасцей чакалі літаратурныя старонкі і гадзіны, гучныя чытанні, гасціёўні і літаратурна-музычныя вечары, віртуальныя падарожжы і імпрэзы.

Распачала свае віншаванні Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы яшчэ 5 ліпеня. Да свята была падрыхтавана музычна-паэтычная гасціёўня «Непаўторны талент беларускай зямлі». Наведвальнікі пазнаёміліся з кніжна-ілюстрацыйнай экспазіцыяй «У храме слова Купалы і Коласа» і з абноўленай кніжнай выстаўкай «Волат слова народнага». На працягу дня гучалі вершы паэта, госці слухалі песні на яго словы, апавед пра сустрэчу Купалы з лідчанамі, прымалі ўдзел у літаратурнай віктарыне «Па кніжных старонках».

Паэзія Янкі Купалы — гэта найперш паэзія пацуючай, эмоцый, глыбокіх роздумаў і перажыванняў. Да юбілею ў філіяле «Лідская гарадская бібліятэка № 1» ладзіліся гучныя чытанні «Ляціць, гучыць Купалаў голас». Запрошаныя дзеці зачыталі ўрыўкі з п'есы «Паўлінка», паэмы «Магіла ларэ», прынялі актыўны ўдзел ў віктарыне «Жыццё і творчасць паэта», наведвалі памятны мясціны, звязаныя з жыццём і творчасцю Янкі Купалы, падчас віртуальнага літаратурнага падарожжа праслухалі песні на вершы паэта ў выкананні ВІА «Песняры».

У дзень нараджэння Янкі Купалы ў філіяле «Бярозаўская гарадская бібліятэка» было арганізавана віртуальнае падарожжа «Запрашаем наведаць Купалаўскія месцы». Удзельнікі маршруту прайшліся сцяжынкамі, звязанымі з жыццём і творчасцю выдатнага беларускага паэта. Увазе прысутных быў прадстаўлены буктэрылер «Раскіданае гняздо», праведзена віктарына па творчасці Янкі Купалы.

Тым жа днём філіял «Інтэграваная бібліятэка аграгарадка Дворышча» ладзіў літаратурную імпрэзу «Спадчыне жыць і квіцець». Прысутныя «прайшліся» сцэжкамі песняра, пазнаёміліся з яго дзяцінствам, адказалі на пытанні віктарыны «Ці ведаеце вы творы Янкі Купалы?» і пазнаёміліся з выставай «Твой пясняр, Беларусь!».

А філіял «Лідская гарадская бібліятэка № 3» запрасіў чытачоў на літаратурную старонку «Нам засталася Спадчына». Падчас мерапрыемства ўдзельнікі даведаліся шмат цікавага пра жыццё і творчасць паэта, успомнілі яго знакамітыя творы, здзейснілі віртуальнае падарожжа па Купалаўскіх мясцінах, паўдзельнічалі ў віктарыне. Чытанне ўрыўкаў з твораў, размова аб літаратурных героях узмацнілі цікавасць дзяцей да творчасці беларускага класіка.

З мэтай прывіцця глыбокай вагагі да нацыянальнай спадчыны, традыцый, звычаяў, культуры беларускага народа філіял «Лідская гарадская бібліятэка № 4» гасцін-на расчыніў свае дзверы для правядзення літаратурнай

гасціёўні «Сучаснік назаўжды — Купала». У гэты дзень у бібліятэцы гучалі фрагменты з песень на словы Я. Купалы ў выкананні ансамбля «Песняры», дэманстраваліся відэафільм «Запрашаем да Купалы». Кніжная выстаўка «Песняры роднай зямлі» пазнаёміла з творчасцю знакамітых беларускіх паэтаў Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Літаратурна-мастацкая спадчына Янкі Купалы — вялікае нацыянальнае багацце. Асоба класіка беларускай літаратуры заўсёды была прыцягальнай для майстроў слова. Амаль у кожнага паэта Лідчыны ёсць верш, а то і не адзін, прысвечаны народнаму песняру. Супрацоўнікі аддзела бібліятэчнага маркетынгу Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы стварылі ў гонар юбіляра відэа «Купала ў творчасці пісьменнікаў Лідчыны», з якім можна ў вольным доступе пазнаёміцца на YouTube-канале ўстаноў.

Акрамя гэтага для жыхароў Лідчыны з нагоды свята былі арганізаваны юбілейны вечар «Гучыць, ляціць Купалаў голас над гэтай вечнаю зямлёй» (філіял «Інтэграваная бібліятэка аграгарадка Бердаўка»), літаратурныя гадзіны «Сучаснік назаўжды — Купала» (філіял «Інтэграваная бібліятэка аграгарадка Тарнова») і «3 родным словам ды і з беларускай душою» (філіял «Лідская гарадская бібліятэка № 2»), літаратурна-музычная кампазіцыя «Без каханьня — шчасця, долі няма на зямлі» (філіял «Лідская гарадская бібліятэка імя В. Таўлая»).

Асоба Янкі Купалы знаёма ўсім беларусам, творчасць аўтара ідзе па жыцці з кожным з нас з малых гадоў. Гэта невычэрпная крыніца духоўнай сілы нашага народа. Са школьнай парты мы ведаем яго вершы, якія натхнялі многіх пісьменнікаў. А спектаклі па яго творах ідуць у тэатрах і сёння. Пройдуць стагоддзі, а імя Янкі Купалы будзе жыць у сэрцах і ў памяці пакаленняў беларусаў. Любіце роднае слова, любіце родную зямлю і свой край, які даў вам жыццё.

Кацярына САНДАКОВА,

бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу
ДУК «Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы»
Фота даслана аўтарам

Літаратурны партрэт класіка

У межах літаратурнага праекта «У вянок песнярам» з нагоды 140-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа бібліятэкі Зэльвеншчыны ладзяць разнастайныя мерапрыемствы. У дзень нараджэння Янкі Купалы — паэта, драматурга, які пакінуў багату і бяспечную спадчыну, у кніжніцы праводзіліся цікавыя мерапрыемствы.

Супрацоўнікі раённай бібліятэкі ладзілі для сваіх чытачоў літаратурнае свята «З імен Купалы і Коласа ў сэрцы», падчас якога ўдзельнікі мерапрыемства павандравалі пуцявінамі жыцця і творчасці класікаў-юбіляраў. Гучала цудоўная беларуская мова. Вядучая ўдзельнікі з задавальненнем чыталі вершы паэтаў. Было прапанавана паслухаць песні, пакладзеныя на вершы славытых песняроў, у выкананні беларускіх спевакоў.

Задоўга да 140-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы ў Елкаўскай сельскай бібліятэцы была разгорнута кніжная выстаўка «Пясняр зямлі беларускай», прысвечаная першаму народнаму паэту Беларусі Янку Купалу. А ў дзень яго нараджэння бібліятэкар арганізавала для маленькіх чытачоў сустрэчу з творчасцю юбіляра «Ляціць, гучыць Купалаў голас». Яна пазнаёміла ўдзельнікаў мерапрыемства з творами Янкі Купалы, напісанымі для дзяцей: прагучалі вершы «Хлопчык і лётчык», «Мой край», «Алеся» і інш.

У Кашалёўскай сельскай бібліятэцы-клубе была арганізавана літаратурная імпрэза «Ён і сёння з нам, наш Купала». Бібліятэкар пазнаёміла чытачоў з асноўнымі момантамі жыцця і творчасці беларускага песняра. Удзельнікі мерапрыемства правялі чытанні любімых Купалаўскіх твораў. Прагучалі песні, створаныя на вершы юбіляра.

Супрацоўнікі сектара па абслугоўванні дзіцячага чытача Зэльвенскай раённай бібліятэкі падчас вездуў ў мікрарэён «Паўночны» ў юбілейны Купалаў дзень разгарнулі для чытачоў кніжную выстаўку «І не змоўкнуць ніколі ў свеце Купалавы

словы». І правялі пад такую ж назваю паэтычную гадзінку. Юныя чытачы з захапленнем чыталі вершы, адказвалі на пытанні віктарыны, некаторыя прадэкламавалі вершы на памяць.

У Каралінскай інтэграванай бібліятэцы стварылі так званы літаратурны партрэт «Сын народа — Купала». Увазе чытачоў былі прадстаўлены цікавыя факты з жыцця пісьменніка. Удзельнікі даведаліся аб нялёгкім жыццёвым лёсе песняра, пазнаёміліся з пісьменніцкай дзейнасцю класіка беларускай літаратуры. Пасля бібліятэкар правяла віктарыну па жыцці і творчасці юбіляра. Удзельнікам было прапанавана прагледзець фрагмент п'есы «Паўлінка», а затым жадаючыя пачыталі свае любімыя вершы юбіляра і пазнаёміліся з літаратурай, якая размешчана на кніжнай выстаўцы «Янка Купала і Якуб Колас — наш гонар, сумленне і слава».

Воўла КАМЯКЕВІЧ,
намеснік дырэктара
ДУК «Зэльвенская раённая бібліятэка»
Фота даслана аўтарам

Караоке з Купалам

Юбілейны год Янкі Купалы — паэта, які на поўны голас змог сказаць сваім сучаснікам і нашчадкам, народам іншых краін праўдзівае слова пра Беларусь, яе мінулае, нацыянальны характар беларусаў, адзначаны шэрагам культурна-масавых мерапрыемстваў, што правялі бібліятэкі-філіялы Смаргоні.

У філіяле «Лешчанаўская сельская бібліятэка» прайшло літаратурнае караоке «Мелодыі мовы славянскай я чую». Удзельнікі мерапрыемства дэкламавалі вершы паэта на фоне музычных твораў беларускіх, рускіх і замежных кампазітараў.

Работнікі філіяла «Гарадская бібліятэка № 3» запрасілі школьнікаў з летняга лагера на пляцоўку каля бібліятэкі на літаратурны альбом «Славуцья сыны Беларусі: Якуб Колас і Янка Купала» і пазнаёмілі з біяграфіямі класікаў, разам з дзецьмі дэкламавалі ўрыўкі з твораў, адказвалі на пытанні віктарыны, чыталі прыказкі і прымаўкі.

Супрацоўнікі філіялаў «Гарадская бібліятэка № 1» і «Гарадская дзіцячая бібліятэка» арганізавалі і правялі для членаў клуба «Ліра» і актыўных чытачоў літаратурна-музычны вечар «І не змоўкнуць ніколі ў свеце Купалавы словы». Вядучая распавядала пра тое, што ўся літаратурная спадчына паэта прасякнута асабіста перажытым хваляваннямі, што кожны твор Янкі Купалы — споведзь, дзёнік, па якім можна ўзнавіць увесь шлях песняра. Госці з задавальненнем удзельнічалі ў літаратурных конкурсах і інтэрактыўнай віктарыне, чыталі ўрыўкі з вершаў «Спадчына» і «Мужык», адказвалі на пытанні спаборніцтва «Пясняры вядомыя і невядомыя». Упрыгожыла ме-

рапрыемства пастаноўка беларускай народнай казкі «Не вытрывай» у выкананні лядчанага тэатра «Праменьчык».

У філіяле «Раённая дзіцячая бібліятэка» прайшлі літаратурныя чытанні «Мне сняцца сны аб Беларусі» і гучныя чытанні «Івае Песняры, Беларусь!». У ходзе мерапрыемства ўдзельнікам паказалі слайд-прэзентацыю «Янка Купала», якая распавядала пра жыццёвы і творчы шлях пісьменніка. Шмат увагі было звернута на дзіцячыя гады Я. Купалы, на мясціны, дзе нарадзіўся і рос будучы пясняр роднага краю. Школьнікі даведаліся, чаму Іван Луцэвіч стаў звацца Янкам Купалам.

У філіяле «Войцямская сельская бібліятэка» на вечар-партрэт «Беларускай песні ўладар» сабраліся прыхільнікі творчасці Янкі Купалы. Пазнаёміцца з жыццёвым шляхам паэта і завітаць да яго ў госці запрасіла вядучая Ірына Івашкевіч. Удзельнікі мерапрыемства згадзіліся, што Купалава творчасць — цудоўна-непаўторнае люстра, у якім праўдзіва, ярка, хваляюча адбілася шматграннасць жыцця беларускага народа. Пісаць аб народзе, па-народнаму і для народа — такі дзвіг Купалы на ўсіх этапах творчасці.

Юлія ЖУК,
загадчыца аддзела маркетынгу
і сацыякультурнай дзейнасці
Смаргонскай раённай бібліятэкі
Фота даслана аўтарам

Простыя рэчы

Дзе знаходзіцца рай?..

Вядомая дзіцячая пісьменніца, аўтар кніг вершаў і прозы Жанна Міус піша па-беларуску і па-руску. Па адукацыі яна — настаўнік роднай мовы і літаратуры. Сёння Жанна распавядае натхнёныя гісторыі пра адно са сваіх захапленняў, што з'яўляецца для яе магутным генератарам творчых ідэй і энергіі.

Адкуль у мяне з'явілася любоў да збірання грыбоў? Дык яна заўжды пульсую ў маёй крыві! Я яшчэ не нарадзілася, а «палаўнічыя» інстынкты прырода ўжо ў мяне падмуркам заклала, праз бацькоў і дзядулю з бабулямі — усе ўсе, без выключэння, гэтым займаліся з вялікаю ахвотай і азартам. А калі сур'ёзна, для мяне «ціха» паліванне на грыбы — толькі падстава, каб апынуцца ў лесе...

Нарадзілася я на Мсціслаўшчыне ў вёсцы Капачы, аднак дзіцінства і юнацкі гады прайшлі на Чавускай зямлі — прыгожай, шчодрай і зараз ужо такой роднай. Вёска Дужаўка, што ўгадала маё захапленне лесам, ляжыць на высокім беразе Проні, адсюль такія краявіды перад вокам танчаць — душа трапеча і падскоквае ў заміланасці. А назвы мясцовых лясцоў, падзвіжыся: Шмат, Кудраўка, Гара-Балотца, Гарэлы мох, Барок, Лісічы роў, Вужарскі гаёк... І пра кожны талонім складзена ў высокаўцаў свая адметная, часам смешная, часам страшная, але нязменна захапляльная гісторыя. Лясы, як і людзі, сваё аблічча непаўторна маюць.

У Лісічы роў — густы, цёмны і неспрыетны бор, паскарджаны глыбэзнымі раўкамі, — хадзіла ў дзіцінстве з бацькам. Без настрою хадзіла і не скажыць, каб шмат грыбоў адтуль прыносіла, але аднойчы выцягнула з прыску вялізны... кавалак сала!.. Пранырлівая рыжая хітруха, мабыць, прырала лазок у чыёсці вясковую камору, паласавалася як след, а затым вырашыла пры-

пасы і сабе на зіму зрабіць. А што, толькі людзям смаку такую ўжываць? А ліскам галоднымі па лесе бегаць?..

А назва Кудраўка, бадай, ад слова кудзеры. Таксама небяспечны лясок. Лісцявныя дрэвы так паспеліся з хваёвымі, што нагадваюць кудзеры нячэсанага абібока. Сумна і жахліва вачыма шэрых круглых балацінак угледваецца ў твар прышэльцам гэты загадкавы лес. Тут, безумоўна, шмат і грыбоў, і ягад, але брысці ў пошуках праз гушчыню — выпрабаванне яшчэ тое.

Іншая справа мае любімыя гайкі — Шмат і Вужарскі. У гэтыя наймілыя паселішчы бяроз у хадзіла нават адна, без бацькоў і сябровак, з хвастатай напарніцаю сабачага роду — Пальмай. Аж увечары магла адправіцца, перад самым захадам сонца — і нязменна набірала поўны кошык крэпленых крамяных баравічкоў і абакбаў. А колькі сюды з сяброўкамі прыходзілі — і злічыць немагчыма! Малым і так лепей грыб відаць, чым дарослым, а калі яшчэ паліянка грыбная трапіцца, дык наогул на каленках па кожны грыбочак поўзаеш!

Так-так, бывала і такое — па тры дзясяткі баравічкі на адным месцы знаходзілі! Толькі ў маім дзіцінстве Вужарскі гай быў рэдкі, чысты, з ледзь прыкметнымі радамі малопасенных ёлак. А калі я завітала сюды праз паўтара дзясятка гадоў, нечакана заблукала... Уявіце, знаёмы да сантыметра бярозавы лес ператварыўся ў густы, непразлы ельнік, да таго ж яшчэ засмечаны неверагодна. Большацкіх беластовых прыгажун спілавалі і вывелі... Паматаю, села на пянік і горка-горка расплакалася. Можна, гэты лес былі аплакала, а можа, сваё дзіцінства і шчаслівыя лясныя вандрункі...

Але мае рыбгагісторыі — гэта рэдкі пра сум і слёзы, амаль заўжды пра вялізную радасць і задавальненне. А часам і смех, і ўспаміны на гады. Не верыце? А вось паслухайце. Паехалі мы з мужам у дальні лес, за Проню, па лісічкі, якіх там безліч. Пад'ехалі да ракі і аўтамабільчык свой на беразе пакінулі. Самі ж зброд перайшлі і на па-

ляванне адправіліся. Добра мы тады назбіралі, асалоду атрымалі неверагодную. Лес рэдкі, чысты, лісічкі ў імху нізенькім крэпкія, таўстаногія, блішчаць здалёк, нібыта пятакі жоўтыя хтосьці распышаў. Поўныя відзерцы неслі мы ў руках. Шчаслівыя... Толькі што гэта? Падыходзім да краю лесу на высокі абрывісты бераг ля Проні і бачым неверагоднае: машынку нашу статак цялят у кола ўзяў і нешта там з ёй вытвараюць. Здалёк жа не бачна што. Заінтрыгаваныя пабеглі хутчэй пераходзіць раку і глядзець на гэтае дзіва. Як вы думаеце, што рабілі цяляты каля аўтамабіля? Яны яго... аблізвалі, нібыта лядзяні салодкі, альбо маражанае ў спіку. Давялося адганяць нахабных лядуноў, бо пастанулі невядома дзе час бавілі, а затым адмываць лабавое шкло. Самі разумеце: з аблізным шклом ехаць зусім не магчыма — бачнасці ніякай...

А колькі мы разоў, вандруючы па лясных мясцінах, правальваліся на аўтамабілі ў калдобіны і глыбокія лужына, а затым выкараскаваліся з гразкай твані? І не злічыць! А колькі блукалі па лясах у пошуках выхаду?! Любы рыбнік «са стажам» прыгадае шмат «калягрыбных» гісторый, і найбольш такіх, дзе прысутнічаюць казачныя хаджэнні па адным заклятым месцы. Лесуны станоўціца часам сумна — вось ён такім чынам і забаўляецца. А як яшчэ можна вытлумачыць той факт, што калі выходзіш з лесу, адбіцца ад грыбоў альбо ягад робіцца немагчымым? Так і кідаюцца пад ногі з лямантам: «А я? А мяне? Толькі ў твай кошык хачу-у-у!» Быццам напачатку гаспадар лесу кажа сабе ў вусы, пасмейваючыся: «Пахадзіце, пакланяйцеся мне ў посе, а затым я пагляджу, як каго ўзнагародзіць!»

Два гады там, захопленая фоталапаннем на грыбы, пакінула аднаму лясному гаспадару адметны падарунак — смартфон. Прычым нятаным. Так што зараз яму весела, можа, так захапіўся, што і грыбіноў перастаў за нос па зачараваным коле вадыці. І да мяне, глядзіш, больш лагодным стане: прыеду ў наступны раз — на грыбныя месцы прывядзе.

Што ж тычыцца гатавання грыбоў — гэта не мой выпад. Умею і супчк зварыць, і падсмажыць, але без фанатызму, без збірання ўсялякіх мудрагелістых рэцэптаў. Гатаванне — проза, а я — паэтка. Зайду часам у лес і запамятаю, чаго прыйшла, на прыгажосць лясную гляджу ўтрапёна, з дрэвамі абдымаюся, птушак жыбяткушак слухаю. Па сакрэце скажу: рай ёсць, і ён на зямлі, а дакладней — у поўдзным беларускім лесе!

Падрыхтавала Таша ШПАКАЎСКАЯ

зваротная сувязь

У гасцях — Лявоніха!

У нядзелю і чацвер на канале «Культура» Беларускага радыё ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпінювіча «Развагі пра літаратуру». Радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» гэтага пісьменніка, якая гучыць на «Культур» у нядзелю і сераду, прапануе сустрэчу з паэтам Змітраком Марозавым.

У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» выходзяць праекты «Адным штрыхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял», дзе гучыць дэтэктыў Агаты Крысці «Расследзе міс Марпл».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе працяг рамана Чынгіза Айтматова «Буранны паўстанак» у перакладзе Міхася Стральцова. У «Радыёбібліятэцы» агучваецца раман Уладзіміра Багамолава «У жніўні сорак чввёртага». У праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вачэрнім

эфіры выхадных слухачоў чакаюць апавяданні.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара што тыднёвіка «ЛіМ».

Для аматараў паэзіі ў суботу і нядзелю ў праекце «Прачутым радком» прагучаць вершы Алеся Жыгунова.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у выхадныя складуць дзве часткі радыёверсіі спектакля Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «Лявоніха на арбіце» паводле аднайменнай п'есы Андрэя Макаёнка.

Юным прыхільнікам мастацкага вянчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы ў праекце «Дасціпныя. Нямомныя. Кемлівыя» старонкі твора Галіны Пшонік «Нявеста для Базыля». У суботу і нядзелю ў перадачы «Дзіцячы

радыётэатр» прагучыць пастаноўка «Тайна корціка» паводле апавесці Анатоля Рыбакова «Корцік». Штовечар у 21.00 для маленькіх гучыць «Вячэрняя казка».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

23 ліпеня — на творчую сустрэчу з дзіцячымі пісьменнікамі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ. Мерапрыемства пройдзе на плошчы Свабоды (побач з Ратушай) на пляцоўцы дзіцячых бібліятэк сталіцы (13.00—17.00).

26 ліпеня — у літаратурны клуб «Азарэнне» (вул. Гікала, 22) на сустрэчу «Духоўнасць у літаратуры» (15.30).

24 ліпеня — 95 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Кабашнікава (1927—2012), беларускага фалькларыста.

24 ліпеня — 70-гадовы юбілей святкуе Волга Брыгадзіна (1952), беларускі гісторык, аўтар прац па тэорыі і гісторыі культуры.

25 ліпеня — 85 гадоў з дня нараджэння Дзмітрыя Смольскага (1937—2017), беларускага кампазітара, педагога, народнага артыста БССР.

27 ліпеня — 105 гадоў з дня нараджэння Зянона Паўлоўскага (1917—1977), беларускага жывапісца.

27 ліпеня — 60-годдзе адзначае Антон Ляшчынскі (1962), беларускі графік.

28 ліпеня — 60-гадовы юбілей святкуе Анатоль Казлоў, празаік, журналіст, літаратуразнаўца.

29 ліпеня — 70-годдзе адзначае Аляксандр Масяікоў (1952), беларускі жывапісец, акварэліст.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звезда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
Вольга Дадзімава
Жанна Зяпарыца
Аляксей Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гініламедаў
Вольга Дадзімава
Жанна Зяпарыца
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш

Адрас рэдакцыі: Юрдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмельніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lim_news@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 намысны галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74 адказны сакратар — 377-99-73 аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98 аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

адрас мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16 Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісны індекс: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 63852 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.

Паследице аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звезда"» Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісны ў друку 21.07.2022 у 11.00

Ум. друку, арк. 3,72 Наклад — 781

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013 Заказ — 1601 Д 123456789101112 М 123456789101112

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзіндуцуюцца. Пазыкі рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

